

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS UDTALELSE 2/15 (plenum)
16. maj 2017

Indhold

I - Anmodningen om udtalelse	4
II - Den påtænkte aftale	4
III - Kommissionens vurderinger i dens anmodning om udtalelse	5
IV - Sammenfatning af de væsentligste indlæg, der er blevet indgivet til Domstolen	6
V - Domstolens stillingtagen	7
Om den i artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF omhandlede kompetence	8
Forpligtelserne vedrørende markedsadgangen	9
Forpligtelserne vedrørende beskyttelse af investeringer	13
Forpligtelserne vedrørende beskyttelse af intellektuel ejendomsret	17
Forpligtelserne på konkurrenceområdet	20
Forpligtelserne på området for bæredygtig udvikling	21
Om den i artikel 3, stk. 2, TEUF omhandlede kompetence	24
Forpligtelserne vedrørende tjenesteydelser på transportområdet	24
Forpligtelserne vedrørende offentlige udbud på transportområdet	31
Forpligtelserne på området for investeringer, der ikke er direkte	32
Om kompetencen til at godkende de institutionelle bestemmelser i den påtænkte aftale	36
Udveksling af oplysninger, underretning, verifikation, samarbejde, mægling og beslutningsbeføjelse	36
Gennemsigtighed	39
Tvistbilæggelse	40
Besvarelse af anmodningen om udtalelse	42

»Udtalelse afgivet i medfør af artikel 218, stk. 11, TEUF — frihandelsaftale mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore — aftale »af den nye generation«, der er forhandlet efter EU-traktatens og EUF-traktatens ikrafttrædelse — kompetence til at indgå aftalen — artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF — fælles handelspolitik — artikel 207, stk. 1, TEUF — handel med varer og tjenesteydelser — direkte udenlandske investeringer — offentlige udbud — handelsrelaterede aspekter af intellektuel ejendomsret — konkurrence — handel med tredjelande og bæredygtig udvikling — social beskyttelse af arbejdstagerne — miljøbeskyttelse — artikel 207, stk. 5, TEUF — tjenesteydelser på transportområdet — artikel 3, stk. 2, TEUF — international aftale, der kan berøre fælles regler eller ændre deres rækkevidde — regler i den afledte EU-ret på området for den frie udveksling af tjenesteydelser på transportområdet — udenlandske investeringer, der ikke er direkte — artikel 216 TEUF — aftale, der er nødvendig for at opfylde et af målene med traktaterne — fri bevægelighed for kapital og betalinger mellem medlemsstater og tredjelande — succession af traktater på investeringsområdet — erstatning af investeringsaftalerne mellem medlemsstaterne og Republikken Singapore — aftalens institutionelle bestemmelser — tvistbilæggelse mellem investorer og stater — tvistbilæggelse mellem parterne«

I udtalelsessag 2/15,

angående en anmodning om udtalelse i henhold til artikel 218, stk. 11, TEUF, indgivet af Europa-Kommissionen den 10. juli 2015,

har

DOMSTOLEN (plenum)

sammensat af præsidenten, K. Lenaerts, vicepræsidenten, A. Tizzano, afdelingsformændene R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič (refererende dommer), L. Bay Larsen, T. von Danwitz, J.L. da Cruz Vilaça, E. Juhász, M. Berger, A. Prechal, M. Vilaras og E. Regan samt dommerne A. Rosas, A. Borg Barthet, J. Malenovský, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev, C. Toader, D. Šváby, E. Jarašiūnas, C.G. Fernlund, C. Vajda, F. Biltgen, K. Jürimäe og C. Lycourgos,

generaladvokat: E. Sharpston

justitssekretær: ekspeditionssekretær L. Hewlett,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 12. og 13. september 2016,

efter at der er afgivet indlæg af:

- Europa-Kommissionen ved U. Wölker, B. De Meester, R. Vidal-Puig og M. Kocjan, som befuldmægtigede
- den belgiske regering ved J. Van Holm og C. Pochet, som befuldmægtigede
- den bulgarske regering ved E. Petranova og L. Zaharieva, som befuldmægtigede
- den tjekkiske regering ved M. Smolek, E. Ruffer og M. Hedvábná, som befuldmægtigede
- den danske regering ved C. Thorning og N. Lyshøj, som befuldmægtigede
- den tyske regering ved T. Henze, B. Beutler og K. Stranz, som befuldmægtigede

- Irland ved E. Creedon og J. Quaney, som befuldmægtigede, bistået af S. Kingston, BL
- den græske regering ved G. Karipsiadis, K. Boskovits og S. Chala, som befuldmægtigede
- den spanske regering ved S. Centeno Huerta og M. Sampol Pucurull, som befuldmægtigede
- den franske regering ved G. de Bergues, D. Colas, F. Fize og D. Segoin, som befuldmægtigede
- den italienske regering ved G. Palmieri, som befuldmægtiget, bistået af avvocati dello Stato S. Fiorentino og C. Colelli
- den cypriotiske regering ved E. Zachariadou og E. Symeonidou, som befuldmægtigede, bistået af dikigoros I. Roussou
- den lettiske regering ved I. Kalniņš og D. Pelše, som befuldmægtigede
- den litauiske regering ved D. Kriauciūnas og R. Dzikovič, som befuldmægtigede
- den luxembourgske regering ved A. Germeaux, som befuldmægtiget, bistået af avocat P. Kinsch
- den ungarske regering ved M.Z. Fehér, G. Koós, M. Bóra og M.M. Tátrai, som befuldmægtigede
- den maltesiske regering ved A. Buhagiar og J. Ciantar, som befuldmægtigede
- den nederlandske regering ved M.K. Bulterman, M. Gijzen, C. Schillemans og J. Langer, som befuldmægtigede
- den østrigske regering ved C. Pesendorfer og M. Klamert, som befuldmægtigede
- den polske regering ved B. Majczyna og A. Miłkowska, som befuldmægtigede
- den portugisiske regering ved L. Inez Fernandes, M. Figueiredo og J.P. Salgado, som befuldmægtigede
- den rumænske regering ved R.-H. Radu, R.-M. Mangu, A. Voicu og E. Gane, som befuldmægtigede
- den slovenske regering ved A. Grum, som befuldmægtiget
- den slovakiske regering ved M. Kianička, som befuldmægtiget
- den finske regering ved J. Heliskoski, som befuldmægtiget
- Det Forenede Kongeriges regering ved M. Holt, som befuldmægtiget, bistået af D. Beard, QC, og barrister G. Facenna
- Europa-Parlamentet ved R. Passos, A. Neergaard, A. Auersperger Matic og J. Etienne, som befuldmægtigede
- Rådet for Den Europæiske Union ved S. Boelaert, R. Wiemann og B. Driessen, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 21. december 2016, afgivet følgende

Udtalelse

I - Anmodningen om udtalelse

1. Den anmodning om udtalelse, som Europa-Kommissionen har fremsat for Domstolen, har følgende ordlyd:

»Har [Den Europæiske Union] den fornødne kompetence til alene at undertegne og indgå Frihandelsaftalen med [Republikken] Singapore? Nærmere bestemt:

— Hvilke bestemmelser i aftalen er omfattet af Unionens enekompetence?

— Hvilke bestemmelser i aftalen er omfattet af Unionens delte kompetence?

— Er der nogen bestemmelser i aftalen, der er omfattet af medlemsstaternes enekompetence?«
2. Kommissionen har til sin anmodning om udtalelse vedlagt teksten til aftalen, således som denne var fastsat den 10. juli 2015, der er datoen for indgivelse af anmodningen.

II - Den påtænkte aftale

3. Den 8. december 2006 fremsatte Kommissionen en henstilling til Rådet for De Europæiske Fællesskaber om at bemyndige den til at indlede forhandlinger med henblik på indgåelse af en frihandelsaftale med landene i Sammenslutningen af Sydøstasiatiske Nationer (ASEAN). Rådet imødekom denne anbefaling.
4. Den af Rådet således udstedte bemyndigelse til forhandling fastsatte, at for det tilfælde, at det ikke var muligt at opnå en aftale med alle landene i ASEAN, kunne Rådet bemyndige Kommissionen til at forhandle bilateralt.
5. Den 22. december 2009 bemyndigede Rådet således Kommissionen til at forhandle bilateralt med Republikken Singapore.
6. Forhandlingerne med det nævnte tredjeland blev indledt i marts 2010 og blev ført i samråd med Handelspolitikudvalget, der fungerede som det særlige udvalg udpeget af Rådet i henhold til artikel 207, stk. 3, TEUF og artikel 218, stk. 4, TEUF.
7. I februar 2011 fremsatte Kommissionen en henstilling til Rådet om at ændre forhandlingsdirektiverne, således at disse omfattede beskyttelse af investeringer. I september 2011 besluttede Rådet at supplere disse direktiver i denne retning.
8. I december 2012 blev forhandlingerne afsluttet med hensyn til samtlige kapitler, på nær kapitlet om beskyttelse af investeringer. Forhandlingerne om sidstnævnte kapitel blev afsluttet i oktober 2014.
9. Den 26. juni 2015 meddelte Kommissionen Handelspolitikudvalget, at den påtænkte aftale var blevet paraferet.
10. Den påtænkte aftale indeholder 17 kapitler:

— Kapitel 1 fastsætter genstanden for og formålene med aftalen og indeholder en række alment gældende definitioner.

- Kapitel 2 vedrører import og eksport af varer.
 - Kapitel 3 vedrører antidumpingforanstaltninger, udligningsforanstaltninger og beskyttelsesforanstaltninger.
 - Kapitel 4 og 5 vedrører ikke-toldmæssige hindringer for handel med varer, som skyldes tekniske forskrifter og sundheds- og plantesundhedsforanstaltninger.
 - Kapitel 6 indeholder bestemmelser på toldområdet.
 - Kapitel 7 vedrører ikke-toldmæssige hindringer for handel og investeringer på området for produktion af vedvarende energi.
 - Kapitel 8 vedrører tjenesteydelser, etablering og elektronisk handel.
 - Kapitel 9 vedrører investeringer.
 - Kapitel 10 vedrører offentlige udbud.
 - Kapitel 11 vedrører intellektuel ejendomsret.
 - Kapitel 12 vedrører konkurrence.
 - Kapitel 13 vedrører handel og bæredygtig udvikling.
 - Kapitel 14 fastsætter gennemsigtighedsbestemmelser, der finder anvendelse på de områder, der er omfattet af andre kapitler.
 - Ved kapitel 15 og 16 er der henholdsvis indført en ordning for tvistbilæggelse og en mæglingsordning, og
 - ved kapitel 17 er Handelsudvalget og flere specialiserede udvalg blevet oprettet. Kapitlet indeholder ligeledes almindelige og afsluttende bestemmelser.
11. Kommissionen har indgivet den foreliggende anmodning om udtalelse, idet der under samrådet med Handelspolitikudvalget fremkom meningsforskelle med hensyn til arten af Unionens kompetence til at indgå den påtænkte aftale.

III - Kommissionens vurderinger i dens anmodning om udtalelse

12. Kommissionen er af den opfattelse, at Unionen har enekompetence til at undertegne og indgå den påtænkte aftale.
13. Kommissionen har indledningsvis gjort gældende, at samtlige bestemmelser i aftalen, på nær bestemmelserne vedrørende grænseoverskridende transporttjenester og udenlandske investeringer, der ikke er direkte, henhører under den fælles handelspolitik som omhandlet i artikel 207, stk. 1, TEUF og derfor under Unionens enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF.
14. Kommissionen har dernæst gjort gældende, at henset til de regler i afledt EU-ret, der er gældende på området for grænseoverskridende transporttjenester, henhører disse tjenesteydelser under Unionens enekompetence som omhandlet i artikel 3, stk. 2, TEUF.

15. I denne henseende har Kommissionen bl.a. henvist til:
- Rådets forordning (EØF) nr. 4055/86 af 22. december 1986 om anvendelse af princippet om fri udveksling af tjenesteydelser inden for søtransport mellem medlemsstaterne indbyrdes og mellem medlemsstaterne og tredjelande (EFT 1986, L 378, s. 1)
 - Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1071/2009 af 21. oktober 2009 om fælles regler om betingelser for udøvelse af vejtransporterhvervet og om ophævelse af Rådets direktiv 96/26/EF (EUT 2009, L 300, s. 51)
 - Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1072/2009 af 21. oktober 2009 om fælles regler for adgang til markedet for international godskørsel (EUT 2009, L 300, s. 72)
 - Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1073/2009 af 21. oktober 2009 om fælles regler for adgang til det internationale marked for buskørsel og om ændring af forordning (EF) nr. 561/2006 (EUT 2009, L 300, s. 88) og
 - Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2012/34/EU af 21. november 2012 om oprettelse af et fælles europæisk jernbaneområde (EUT 2012, L 343, s. 32).
16. Kommissionen er endelig af den opfattelse, at for så vidt som den påtænkte aftale vedrører udenlandske investeringer, der ikke er direkte, råder Unionen ligeledes over en enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 2, TEUF, idet der er et overlap mellem på den ene side de i aftalen indeholdte forpligtelser vedrørende disse investeringer og på den anden side det i artikel 63 TEUF fastsatte forbud mod restriktioner for kapitalbevægelser og betalinger mellem medlemsstaterne og tredjelande.

IV - Sammenfatning af de væsentligste indlæg, der er blevet indgivet til Domstolen

17. Europa-Parlamentet har anført, at den påtænkte aftale er en af de første bilaterale frihandelsaftaler af »den nye generation«, dvs. en handelsaftale, som foruden de traditionelle bestemmelser vedrørende nedsættelse af toldafgifter og ikke-toldmæssige hindringer, der berører handelen med varer og tjenesteydelser, indeholder bestemmelser på forskellige områder knyttet til handel, såsom beskyttelse af intellektuel ejendomsret, investeringer, offentlige udbud, konkurrence og bæredygtig udvikling.
18. Henset til ordlyden af EU-traktatens og EUF-traktatens bestemmelser om Unionens optræden udadtil generelt og den fælles handelspolitik specifikt har Parlamentet anført, at det deler Kommissionens vurdering, og ligesom sidstnævnte er Parlamentet af den opfattelse, at den påtænkte aftale henhører under Unionens enekompetence.
19. Rådet såvel som samtlige de medlemsstater, der har indgivet indlæg til Domstolen, har derimod gjort gældende, at visse af bestemmelserne i den påtænkte aftale ikke henhører under Unionens enekompetence. Aftalen har kendetegnene ved »en blandet aftale«.
20. De bestemmelser vedrørende transportområdet, der er indeholdt i den påtænkte aftales kapitel 8, henhører under den fælles transportpolitik. I modsætning til det, som Kommissionen og Parlamentet har anført, kan disse bestemmelser for de flestes vedkommende ikke »berøre fælles regler eller ændre deres rækkevidde« som omhandlet i artikel 3, stk. 2, TEUF. De henhører derfor ikke under Unionens enekompetence som omhandlet i denne bestemmelse i EUF-traktaten, men under en delt kompetence mellem Unionen og medlemsstaterne i henhold til artikel 4, stk. 2, litra g), TEUF.

21. Hvad stadig angår aftalens kapitel 8 har Irland henvist til den som bilag til EU-traktaten og EUF-traktaten knyttede protokol (nr. 21) om Det Forenede Kongeriges og Irlands stilling for så vidt angår området med frihed, sikkerhed og retfærdighed. Det nævnte kapitel berører denne protokol.
22. De i den påtænkte aftales kapitel 7, 11 og 13 indeholdte bestemmelser på områderne for miljøbeskyttelse, for social sikring og for beskyttelse af intellektuel ejendomsret henhører ifølge Rådet og de medlemsstater, der har indgivet indlæg til Domstolen, under en delt kompetence mellem Unionen og medlemsstaterne på disse områder. De nævnte bestemmelser frembyder derfor ingen særskilt tilknytning til den internationale handel. Dette illustreres af den i disse kapitler foretagne henvisning til internationale aftaler, der ikke er direkte knyttet til handel.
23. Den påtænkte aftale indeholder desuden bestemmelser, der henhører under kompetencer, som alene medlemsstaterne er tillagt.
24. Dette er navnlig tilfældet for de i aftalens kapitel 14 indeholdte bestemmelser, der fastsætter regler på gennemsigtighedsområdet, og de i aftalens kapitel 9 indeholdte bestemmelser, for så vidt som disse vedrører udenlandske investeringer, der ikke er direkte.
25. I denne henseende har Rådet og de medlemsstater, der har indgivet indlæg til Domstolen, anført, at EUF-traktaten ikke tillægger Unionen nogen kompetence på området for investeringer, der ikke henhører under »direkte investeringer«. De har tilføjet, at i modsætning til det af Kommissionen anførte kan »fælles regler« som omhandlet i artikel 3, stk. 2, TEUF ikke udgøre regler i den primære EU-ret, såsom artikel 63 TEUF. Kommissionens argumenter er ikke i overensstemmelse med Domstolens praksis vedrørende Unionens implicite eksterne kompetencer.
26. Rådet har til støtte for sin argumentation for, at Unionen ikke har nogen enekompetence hvad angår den påtænkte aftales kapitel 9, henvist til en række bestemmelser i det nævnte kapitel, som ifølge Rådet henhører under medlemsstaternes kompetence, herunder bestemmelserne vedrørende den offentlige orden, den offentlige sikkerhed og andre offentlige interesser, vedrørende beskatning, vedrørende godtgørelse i tilfælde af væbnede styrkers ødelæggelse af investeringer, vedrørende de undtagelser til friheden til overførsel af midler, der er berettiget i henhold til lovgivninger om strafbare handlinger, social sikring og pension, vedrørende ekspropriation og vedrørende den ved den påtænkte aftale foretagne erstatning af bilaterale investeringsaftaler indgået mellem medlemsstaterne og Republikken Singapore.
27. Rådet og en række af de medlemsstater, der har indgivet indlæg til Domstolen, har endvidere anført, at den påtænkte aftales kapitel 9 alene vedrører beskyttelse af investeringer og ikke tiltrædelsen af investeringer. Det følger heraf, at selv i det omfang kapitlet vedrører direkte udenlandske investeringer, kan det ikke godkendes af Unionen alene. Da beskyttelsen af investeringer ikke er særskilt knyttet til den internationale handel, henhører den ikke under den fælles handelspolitik.

V - Domstolens stillingtagen

28. I henhold til artikel 196, stk. 2, i Domstolens procesreglement og i overensstemmelse med fast retspraksis (jf. bl.a. udtalelse 1/03 (den nye Luganokonvention) af 7.2.2006, EU:C:2006:81, præmis 112 og den deri nævnte retspraksis) kan en anmodning om udtalelse i henhold til artikel 218, stk. 11, TEUF angå såvel den påtænkte aftales forenelighed med traktaternes bestemmelser som Unionens eller en af dens institutioners kompetence til at indgå aftalen.
29. I det foreliggende tilfælde vedrører anmodningen om udtalelse spørgsmålet, om Unionen kan undertegne og indgå den påtænkte aftale alene, eller om aftalen tværtimod skal undertegnes og indgås af såvel Unionen som hver af EU-medlemsstaterne (aftale benævnt »blandet aftale«).

30. Følgelig vedrører den foreliggende udtalelse alene arten af Unionens kompetence til at undertegne og indgå den påtænkte aftale. Den foregriber på ingen måde spørgsmålet om, hvorvidt indholdet af aftalens bestemmelser er forenelig med EU-retten.
31. Efter disse bemærkninger skal det undersøges, om den påtænkte aftales bestemmelser henhører under Unionens enekompetence, under en delt kompetence mellem Unionen og medlemsstaterne eller under en kompetence, der alene er tillagt medlemsstaterne.
32. Henset til den påtænkte aftales genstand og formål, der i henhold til aftalens artikel 1.1 og 1.2 består i at »oprette[...] et frihandelsområde« og »liberalisere og lette handel og investeringer mellem parterne«, skal det indledningsvis undersøges, i hvilket omfang aftalens bestemmelser henhører under Unionens enekompetence, som er omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF om den fælles handelspolitik.

Om den i artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF omhandlede kompetence

33. I overensstemmelse med artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF har Unionen enekompetence på området for den fælles handelspolitik.
34. Det fremgår af artikel 207, stk. 1, TEUF, at denne politik »bygger på ensartede principper, navnlig for så vidt angår toldændringer, indgåelse af told- og handelsaftaler vedrørende handel med varer og tjenesteydelser, handelsrelaterede aspekter af intellektuel ejendomsret, direkte udenlandske investeringer, gennemførelse af ensartethed i liberaliseringsforanstaltninger, eksportpolitik og handelspolitiske beskyttelsesforanstaltninger, herunder foranstaltninger mod dumping og subsidieordninger. Den fælles handelspolitik føres inden for rammerne af principperne og målene for Unionens opræden udadtil«.
35. Det fremgår af denne bestemmelse, og navnlig af bestemmelsens andet punktum, hvorefter den fælles handelspolitik henhører under »Unionens opræden udadtil«, at den nævnte politik vedrører handel med tredjelande (dom af 18.7.2013, Daiichi Sankyo og Sanofi-Aventis Deutschland, C-414/11, EU:C:2013:520, præmis 50, og af 22.10.2013, Kommissionen mod Rådet, C-137/12, EU:C:2013:675, præmis 56).
36. I denne henseende fremgår det af fast retspraksis, at den omstændighed, at en EU-retsakt, såsom en aftale, der er indgået af Unionen, kan have en vis betydning for samhandelen med et eller flere tredjelande, ikke i sig selv er tilstrækkelig til, at det fastslås, at denne retsakt er i kategori med dem, der er omfattet af den fælles handelspolitik. Derimod henhører en EU-retsakt under denne politik, hvis den særskilt vedrører denne samhandel derved, at den hovedsageligt har til formål at fremme, lette eller regulere samhandelen og har direkte og umiddelbare virkninger for denne (jf. bl.a. dom af 18.7.2013, Daiichi Sankyo og Sanofi-Aventis Deutschland, C-414/11, EU:C:2013:520, præmis 51, og af 22.10.2013, Kommissionen mod Rådet, C-137/12, EU:C:2013:675, præmis 57, samt udtalelse 3/15 (Marrakechtraktaten om adgang til offentliggjorte værker) af 14.2.2017, EU:C:2017:114, præmis 61).
37. Det følger heraf, at det kun er de dele af den påtænkte aftale, der har en særskilt tilknytning – i den ovennævnte forstand – til samhandelen mellem Unionen og Republikken Singapore, som henhører under området for den fælles handelspolitik.
38. Det er derfor vigtigt at efterprøve, om de forpligtelser, der er indeholdt i den nævnte aftale, har til formål at fremme, lette eller regulere denne samhandel, og om de har direkte og umiddelbare virkninger for denne.
39. De forpligtelser, der er indeholdt i den påtænkte aftale, vedrører for det første markedsadgangen, for det andet beskyttelse af investeringer, for det tredje beskyttelse af intellektuel ejendomsret, for det fjerde konkurrence og for det femte bæredygtig udvikling.

Forpligtelserne vedrørende markedsadgangen

40. Den påtænkte aftales kapitel 2, der har overskriften »National behandling og markedsadgang for varer«, fastsætter, at parterne hver især indrømmer en ikke-diskriminerende behandling for varer fra den anden part, og at parterne afhængigt af de specifikke forpligtelser, der er knyttet som bilag til dette kapitel, nedsætter eller afskaffer deres import- og eksporttold. Kapitlet fastsætter ligeledes, at parterne hver især afholder sig fra at indføre eller opretholde ikke-toldmæssige restriktioner ved import og eksport af varer.
41. Kapitlet består således af »told- og handels[forpligtelser] vedrørende handel med varer« som omhandlet i artikel 207, stk. 1, TEUF. Kapitlet henhører derfor under Unionens enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF.
42. Den påtænkte aftales kapitel 3, der har overskriften »Afbødende foranstaltninger på handelsområdet«, fastsætter de betingelser, under hvilke parterne hver især, når kravene hidrørende fra Verdenshandelsorganisationen (WTO) er opfyldt, kan vedtage antidumping- og udligningsforanstaltninger samt beskyttelsesforanstaltninger i forbindelse med import fra den anden part.
43. Kapitlet vedrører således »handelspolitiske beskyttelsesforanstaltninger« som omhandlet i artikel 207, stk. 1, TEUF. Kapitlet henhører derfor ligeledes under Unionens enekompetence som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF.
44. Den påtænkte aftales kapitel 4 og 5, der henholdsvis har overskriften »Tekniske handelshindringer« og »Sundheds- og plantesundhedsforanstaltninger«, fastsætter regler, der samtidig med, at de gør det muligt for hver part at anvende sine tekniske standarder og sundhedsstandarder i overensstemmelse med WTO's forskrifter, har til formål i videst mulig omfang at minimere de heraf følgende hindringer for handelen med varer mellem parterne. Det fremgår særligt af de nævnte kapitler dels, at de varer, en part eksporterer, skal opfylde de standarder, som den importerende part har fastsat, dels at de varer, sidstnævnte har importeret, ikke må undergives standarder, der er diskriminerende i forhold til eller ikke står i forhold til de standarder, der anvendes med hensyn til dennes egne varer.
45. Kapitel 4 og 5 har derfor specifikt til formål at lette handelen med varer mellem Unionen og Republikken Singapore. De heri indeholdte bestemmelser og de hertil knyttede specifikke forpligtelser letter desuden i betydelig grad betingelserne for import af disse varer og kan således have direkte og umiddelbare virkninger for den internationale handel. Følgelig opfylder de nævnte kapitler de kriterier, der er anført i denne udtalelses præmis 36, og henhører under Unionens enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF.
46. Den påtænkte aftales kapitel 6, der har overskriften »Told og handelslettelser«, fastsætter, at hver parts toldlovgivning skal være ikke-diskriminerende, og at gebyrerne og afgifterne for tjenesteydelser, som udføres i forbindelse med import eller eksport af disse varer, ikke må overstige de anslåede omkostninger til disse tjenester. Kapitlet forpligter desuden parterne til at forenkle kravene og formaliteterne med henblik på frigivelse, fortoldning, omladning og transitforsendelse, idet dette helst skal ske ved hjælp af one-stop-shops. Det opstiller endvidere et krav om, at der skal være mulighed for behandling før ankomst og for modtagelse af forhåndsbeskeder.
47. Kapitlet har derfor i det væsentlige til formål at regulere og lette handelen med varer mellem parterne.
48. Kapitlet har i øvrigt som direkte og umiddelbar virkning at gøre handelen med varer mellem Unionen og Republikken Singapore mere flydende og billigere. Kapitlet opfylder derfor de kriterier, der er anført i denne udtalelses præmis 36, og henhører dermed under Unionens enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF.

49. Mens den påtænkte aftales kapitel 2-6 vedrører handelen med varer mellem Unionen og Republikken Singapore, er udvekslingen af tjenesteydelser mellem parterne derimod reguleret af aftalens kapitel 8.
50. Kapitel 8, der har overskriften »Tjenesteydelser, etablering og elektronisk handel«, omfatter de forpligtelser, som parterne hver især har til at nedbringe hindringerne for den grænseoverskridende levering af tjenesteydelser, for etableringen og for fysiske personers midlertidige tilstedeværelse til fordel for den anden parts erhvervsdrivende.
51. Samtidig med, at det nævnte kapitel udelukker statsborgerskab, bopæl, fast beskæftigelse og mere generelt adgangen til arbejdsmarkedet fra sit anvendelsesområde, forpligter kapitlet hver af parterne til at indrømme den anden parts tjenesteydelser, etableringer og erhvervsdrivende en behandling, som ikke er mindre gunstig end den, parten indrømmer sine egne tilsvarende tjenesteydelser, etableringer og erhvervsdrivende, henset til de vilkår og begrænsninger, der er nærmere angivet i listen over aftalens specifikke forpligtelser, og under forbehold af de i aftalen fastsatte generelle undtagelser.
52. Det følger heraf, at den påtænkte aftales kapitel 8 i det væsentlige har til formål i et vist omfang at åbne markedet i Singapore for EU's tjenesteydere og omvendt. Kapitlet har derfor til formål at fremme, lette og regulere samhandelen.
53. De i kapitlet indeholdte forpligtelser vedrørende markedsadgang kan desuden have direkte og umiddelbare virkninger for udvekslingen af tjenesteydelser mellem Unionen og Republikken Singapore. Således som generaladvokaten har anført i punkt 204 og 205 i forslaget til afgørelse, gælder denne konstatering – i modsætning til det, som en række medlemsstater, der har indgivet indlæg til Domstolen, har gjort gældende – for samtlige artikler i det nævnte kapitel, herunder bestemmelserne vedrørende finansielle tjenesteydelser og vedrørende gensidig anerkendelse af faglige kvalifikationer.
54. Endvidere, og således som Domstolen allerede har fastslået, omfatter den fælles handelspolitik alle de fire modi for levering af tjenesteydelser, der opfylder den af WTO anvendte klassificering, dvs. levering af en tjenesteydelse fra et medlem af WTO's område til et andet medlems område (modus 1), levering af en tjenesteydelse på et medlems område til en forbruger af tjenesteydelsen fra et andet medlem (modus 2), levering af en tjenesteydelse fra en leverandør af tjenesteydelser, der har hjemsted i et medlem, gennem en handelsmæssig tilstedeværelse på et andet medlems område (modus 3) og levering af en tjenesteydelse fra en leverandør af tjenesteydelser, der har hjemsted i et medlem, gennem tilstedeværelsen af fysiske personer fra et medlem på et andet medlems område (modus 4) (udtalelse 1/08 (aftaler om ændring af listerne over særlige forpligtelser i henhold til den almindelige overenskomst om handel med tjenesteydelser (GATS)) af 30.11.2009, EU:C:2009:739, præmis 4, 118 og 119). Denne fortolkning, som er blevet anlagt i forbindelse med Domstolens efterprøvelse af Fællesskabets kompetence til at deltage i indgåelsen af aftaler, der var omhandlet i artikel 133 EF, og som derfor vedrørte det i denne bestemmelse i EF-traktaten indeholdte begreb »handel med tjenesteydelser«, kan overføres til begrebet »handel med [...] tjenesteydelser«, der er omhandlet i artikel 207, stk. 1, TEUF, hvis indhold i det væsentlige er identisk.
55. Følgelig skal der ikke sondres mellem de bestemmelser i den påtænkte aftales kapitel 8, der vedrører grænseoverskridende levering af tjenesteydelser (tjenesteydelser under »modus 1« og »modus 2« som omhandlet i den af WTO anvendte klassificering af typer af tjenesteydelsesleveringer), og de bestemmelser i kapitlet, der vedrører levering af tjenesteydelser gennem etablering (tjenesteydelser under »modus 3«) eller gennem tilstedeværelsen af fysiske personer (tjenesteydelser under »modus 4«).
56. Uanset ovenstående betragtninger kan Unionens kompetence til at godkende den påtænkte aftales kapitel 8 ikke henhøre under artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF alene.

57. Kapitlet vedrører nemlig bl.a. levering af tjenesteydelser på transportområdet. Dette område er udelukket fra den fælles handelspolitik ved artikel 207, stk. 5, TEUF, hvorefter forhandling og indgåelse af »internationale aftaler på transportområdet« er omfattet af »[EUF-traktatens] tredje del, afsnit VI«. Det nævnte afsnit vedrører den fælles transportpolitik.
58. I forbindelse med en anmodning om fortolkning af artikel 133, stk. 6, tredje afsnit, EF fastslog Domstolen, at denne bestemmelse hvad angår international handel med transporttjenester tilsigter at bevare en principiel parallelitet mellem Unionens interne kompetence, som udøves gennem ensidig vedtagelse af EU-regler, og Unionens eksterne kompetence, som udøves gennem indgåelse af internationale aftaler, idet begge kompetencer ligesom tidligere forbliver forankret i traktatens særlige afsnit om den fælles transportpolitik (udtalelse 1/08 (aftaler om ændring af listerne over særlige forpligtelser i henhold til den almindelige overenskomst om handel med tjenesteydelser (GATS)) af 30.11.2009, EU:C:2009:739, præmis 164).
59. Artikel 207, stk. 5, TEUF svarer i det væsentlige til artikel 133, stk. 6, tredje afsnit, EF. Det fremgår desuden hverken af EUF-traktaten eller forholdene vedrørende denne traktats tilblivelse, opbygning eller formål, at traktatens forfattere havde til hensigt at ændre fordelingen af kompetencen mellem Unionen og medlemsstaterne for så vidt angår forhandling og indgåelse af internationale handelsaftaler på transportområdet.
60. Kommissionens standpunkt, hvorefter transportområdet i overensstemmelse med artikel 207, stk. 5, TEUF alene er udelukket fra den fælles handelspolitik for så vidt angår grænseoverskridende levering af tjenesteydelser, dvs. tjenesteydelser henhørende under modus 1 og 2, er ugrundet. Et sådant standpunkt er nemlig i strid med ordlyden af denne bestemmelse, som i det hele udelukker »internationale aftaler på transportområdet« fra denne politik.
61. Henset til rækkevidden af artikel 207, stk. 5, TEUF skal det herefter fastlægges, hvilke af de forpligtelser, som er indeholdt i den påtænkte aftales kapitel 8, der er udelukket fra den fælles handelspolitik i overensstemmelse med den nævnte bestemmelse. Med henblik herpå skal der tages hensyn til den retspraksis, hvorefter begrebet tjenesteydelser »på transportområdet« ikke alene omfatter transporttjenester som sådan, men ligeledes andre tjenesteydelser, forudsat dog, at disse er snævert forbundet med en fysisk handling, der involverer at flytte personer eller varer fra ét sted til et andet ved brug af et transportmiddel (jf. i denne retning dom af 15.10.2015, Grupo Itevelesa m.fl., C-168/14, EU:C:2015:685, præmis 45 og 46).
62. I det foreliggende tilfælde er de tjenesteydelser, der består i at flytte personer eller varer fra ét sted til et andet, opregnet i punkt 11 i tillæg 8-A-1 og 8-B-1 og i punkt 16 i tillæg 8-A-2 og 8-A-3 i bilagene til den påtænkte aftales kapitel 8. De vedrører international søtransport, jernbanetransport, vejtransport og transport ad indre vandveje, idet indenlandske og internationale lufttransportydelser derimod ikke er omfattet af aftalen, således som det fremgår af aftalens artikel 8.3, litra c), og artikel 8.9, litra e).
63. De tjenesteydelser, der er uløseligt forbundet med søtransporttjenester, jernbanetransporttjenester, vejtransporttjenester og transporttjenester ad indre vandveje, er opregnet i punkt 12 i tillæg 8-A-1, i punkt 17 i tillæg 8-A-2 og 8-A-3 samt i punkt 11 i tillæg 8-B-1 til de nævnte bilag.
64. Det fremgår af den påtænkte aftales artikel 8.3 og 8.9, at »tjenesteydelser i forbindelse med reparation og vedligeholdelse af flyvemaskiner, under hvilke et luftfartøj tages ud af drift«, »salg og markedsføring af lufttransportydelser« og »tjenester i forbindelse med edb-reservationsystemer« er omfattet af anvendelsesområdet for aftalens kapitel 8, i modsætning til lufttransportydelser som sådan.
65. I tillæggene til bilagene til det nævnte kapitel er disse tjenesteydelser i forbindelse med reparation og vedligeholdelse af flyvemaskiner og i forbindelse med reservation og salg af lufttransportydelser ikke anført i de punkter, der opregner accessoriske tjenesteydelser på transportområdet, men er klassificeret som »kommercielle tjenesteydelser«, som ikke er omfattet af dette område.

66. I denne henseende bemærkes, at hverken tjenesteydelser i forbindelse med »reparation og vedligeholdelse af flyvemaskiner, under hvilke et luftfartøj tages ud af drift« eller tjenesteydelser i forbindelse med salg, markedsføring eller reservation af lufttransportydelser – hvad enten de leveres af rejsebureauer eller andre kommercielle tjenesteydere – er uløseligt forbundet med transporttjenester i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i den retspraksis, hvortil der er henvist i denne udtalelses præmis 61.
67. For det første frembyder »tjenesteydelser i forbindelse med reparation og vedligeholdelse af flyvemaskiner, under hvilke et luftfartøj tages ud af drift«, nemlig i bedste fald en fjern forbindelse til den handling, der involverer at flytte personer eller varer fra ét sted til et andet. Hvad for det andet angår tjenesteydelser i forbindelse med salg, markedsføring eller reservation af lufttransportydelser fremgår det af 33. betragtning til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/123/EF af 12. december 2006 om tjenesteydelser i det indre marked (EUT 2006, L 376, s. 36), at de tjenesteydelser, der er omfattet af dette direktiv – hvis retsgrundlag er artikel 47, stk. 2, EF og artikel 55 EF – ligeledes omfatter rejsebureauer, hvilke er de væsentlige udbydere af sådanne tjenesteydelser.
68. For så vidt som »tjenesteydelser i forbindelse med reparation og vedligeholdelse af flyvemaskiner, under hvilke et luftfartøj tages ud af drift«, »salg og markedsføring af lufttransportydelser« og »tjenester i forbindelse med edb-reservationssystemer« følgerig ikke er omfattet af artikel 207, stk. 5, TEUF, henhører disse tjenesteydelser under de tjenesteydelser, der er omhandlet i artiklens stk. 1.
69. Det fremgår af denne udtalelses præmis 50-68, at den påtænkte aftales kapitel 8 henhører under den fælles handelspolitik, medmindre de heri indeholdte forpligtelser vedrører de tjenesteydelser, som er opregnet i punkt 11 og 12 i tillæg 8-A-1, i punkt 16 og 17 i tillæg 8-A-2 og 8-A-3 samt i punkt 11 i tillæg 8-B-1 til bilagene til dette kapitel.
70. Spørgsmålet om, hvorvidt Unionen for så vidt angår de sidstnævnte forpligtelser har en enekompetence i medfør af andre bestemmelser i EUF-traktaten, således at den kan godkende den påtænkte aftales kapitel 8 alene, bliver behandlet i denne udtalelses præmis 168-217.
71. Endelig er adgangen for varer og tjenesteydelser, der hidrører fra den anden part, til henholdsvis EU-markedet og markedet i Singapore ligeledes reguleret af bestemmelserne i den påtænkte aftales kapitel 7 og 10.
72. Aftalens kapitel 7, der har overskriften »Ikke-toldmæssige hindringer for handel og investeringer i forbindelse med produktion af vedvarende energi«, har til formål at regulere og lette markedsadgangen i sektoren for produktion af energi fra vedvarende og bæredygtige ikke-fossile kilder.
73. Det nævnte kapitel, hvorved der ikke er indført nogen miljøstandarder på området, fastsætter nemlig, at parterne hver især skal afholde sig fra at indføre foranstaltninger, i henhold til hvilke der skal indgås partnerskaber med lokale virksomheder fra denne sektor, at de hver især skal sikre, at enhver regel vedrørende godkendelses-, certificerings- og licensprocedurer ikke er diskriminerende over for den anden parts erhvervsdrivende, og at de hver især skal acceptere den anden parts overensstemmelseserklæringer.
74. Det nævnte kapitel, der således har til formål at åbne op for den anden parts marked, kan ligeledes have en direkte og umiddelbar virkning for handelen med varer og tjenesteydelser mellem Unionen og Republikken Singapore i den pågældende sektor som omhandlet i den retspraksis, hvortil der er henvist i denne udtalelses præmis 36. Kapitlet henhører følgerig under Unionens enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF.

75. Den påtænkte aftales kapitel 10, der har overskriften »Offentlige udbud«, indeholder de forpligtelser, hvorved hver af parterne sikrer den anden parts leverandører af varer og tjenesteydelser en behandling, der ikke er mindre gunstig end den, parten indrømmer sine egne erhvervsdrivende i forbindelse med gennemførelsen af udbud til statslig brug. Kapitlet indeholder ligeledes en lang række regler, hvorved det tilsigtes at opstille rammer for offentlige udbud i såvel Singapore som EU, idet det herved fastsættes, at disse kontrakter kun vil blive tildelt efter afholdelsen af en udbudsprocedure, som skal indeholde en fuldstændig udbudsbekendtgørelse, hvortil ansøgerne skal have haft let adgang, og passende betingelser for deltagelse og udvælgelse.
76. Det specifikke formål med kapitlet er derfor at fastsætte den fremgangsmåde, i henhold til hvilken hver parts erhvervsdrivende kan deltage i udbudsprocedurer, som den anden parts offentlige myndigheder afholder. Da denne fremgangsmåde desuden er støttet på hensyn om ikke-diskriminerende adgang, om gennemsigtighed og om effektivitet, kan den have en direkte og umiddelbar virkning for handelen med varer og tjenesteydelser mellem parterne.
77. Den påtænkte aftales kapitel 10 henhører følgelig under Unionens enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF, dog med det samme forbehold som det, der er anført i denne udtalelses præmis 69, og som vedrører tjenesteydelserne opregnet i punkt 11 og 12 i tillæg 8-A-1 og 8-B-1 og i punkt 16 og 17 i tillæg 8-A-2 og 8-A-3 i bilagene til den påtænkte aftales kapitel 8. Arten af Unionens kompetence til at godkende forpligtelser vedrørende offentlige udbud af tjenester med international søtransport, jernbanetransporttjenester, vejtransporttjenester og transporttjenester ad indre vandveje samt offentlige udbud af tjenesteydelser, der er uløseligt forbundet med disse transporttjenester, behandles i denne udtalelses præmis 219-224.

Forpligtelserne vedrørende beskyttelse af investeringer

78. Således som det fremgår af den påtænkte aftales artikel 9.1, vedrører aftalens kapitel 9 »alle typer aktiver, som har en investerings kendetegn, herunder kendetegn som f.eks. placering af kapital eller andre ressourcer, forventning om indtjening eller fortjeneste, påtagelsen af risiko eller en bestemt varighed«, for så vidt som disse aktiver »ejes direkte eller indirekte eller kontrolleres direkte eller indirekte af [en fysisk eller juridisk person] fra en part på den anden parts territorium«.
79. Det fremgår af artiklen, at det nævnte kapitel vedrører såvel direkte investeringer som enhver anden form for investering.
80. Hvad angår direkte investeringer fremgår det af fast retspraksis, at disse består af investeringer af enhver art foretaget af fysiske eller juridiske personer, som har til formål at etablere eller opretholde varige og direkte forbindelser mellem investoren og den virksomhed, for hvilken disse midler er bestemt, med henblik på udøvelse af erhvervsvirksomhed. Erhvervelse af kapitalinteresser i en virksomhed, der er stiftet som aktieselskab, udgør en direkte investering, når de aktier, der indehaves af aktionæren, giver denne mulighed for faktisk deltagelse i selskabets drift eller i kontrollen hermed (jf. bl.a. dom af 12.12.2006, *Test Claimants in the FII Group Litigation*, C-446/04, EU:C:2006:774, præmis 181 og 182, af 26.3.2009, *Kommissionen mod Italien*, C-326/07, EU:C:2009:193, præmis 35, og af 24.11.2016, *SECIL*, C-464/14, EU:C:2016:896, præmis 75 og 76).
81. Artikel 207, stk. 1, TEUF fastsætter, at EU-retsakter på området for »direkte udenlandske investeringer« henhører under den fælles handelspolitik.
82. Det følger heraf, at Unionen har enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF til at godkende enhver forpligtelse over for et tredjeland vedrørende investeringer, som dette tredjelands fysiske eller juridiske personer foretager i EU og omvendt, og som giver dem mulighed for faktisk deltagelse i driften af eller i kontrollen med et selskab, der udøver økonomisk virksomhed.

83. EUF-traktatens forfatteres anvendelse af ordene »direkte udenlandske investeringer« i artikel 207, stk. 1, TEUF er et utvetydigt udtryk for deres ønske om ikke at lade den fælles handelspolitik omfatte andre udenlandske investeringer. Det må derfor fastslås, at forpligtelser over for et tredjeland vedrørende disse andre investeringer ikke henhører under Unionens enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF.
84. Denne afgrænsning af den fælles handelspolitik's anvendelsesområde for så vidt angår udenlandske investeringer afspejler den omstændighed, at enhver EU-retsakt, hvorved deltagelsen af en fysisk eller juridisk person fra et tredjeland i EU, og omvendt, i driften af eller kontrollen med et selskab, der udøver økonomisk virksomhed, fremmes, lettes eller reguleres, kan have direkte og umiddelbare virkninger for handelen mellem dette tredjeland og Unionen, hvorimod der ikke foreligger en sådan særskilt tilknytning med denne handel, når der er tale om investeringer, som ikke fører til en sådan deltagelse.
85. Rådet og visse af de medlemsstater, som har indgivet indlæg til Domstolen, har gjort gældende, at selv i det omfang den påtænkte aftales kapitel 9 vedrører direkte investeringer, kan kapitlet ikke henhøre under den fælles handelspolitik, idet det alene vedrører beskyttelse af disse investeringer og ikke tiltrædelsen af disse.
86. Det er korrekt, således som disse procesdeltagere har anført, at de eneste materielle bestemmelser i aftalens kapitel 9 er indeholdt i kapitlets afdeling A, og at denne afdeling, som har overskriften »Investeringsbeskyttelse«, alene vedrører behandlingen af disse investeringer, efter at der er taget imod disse i medfør af gældende lovgivning i Republikken Singapore eller Unionen, alt efter tilfældet. Den omstændighed, at tiltrædelsen af investeringer ikke er omfattet af den påtænkte aftales anvendelsesområde, bekræftes desuden af aftalens artikel 9.2, hvorefter »[d]ette kapitel finder anvendelse på [...] investeringer, som er foretaget i overensstemmelse med gældende lovgivning [...]«.
87. Imidlertid udelukker denne omstændighed på ingen måde, at de standarder, som er aftalt mellem Unionen og Republikken Singapore på området for beskyttelse af direkte investeringer, henhører under den fælles handelspolitik, når de har en særskilt tilknytning til handelen mellem Unionen og dette tredjeland. Artikel 207, stk. 1, TEUF henviser nemlig på generel vis til EU-retsakterne på området for »direkte udenlandske investeringer«, uden at der herved sondres mellem de retsakter, der tilsigter tiltrædelse af de nævnte investeringer, og de retsakter, som tilsigter beskyttelse af disse.
88. I det foreliggende tilfælde består den beskyttelse, som ydes i henhold til den påtænkte aftales kapitel 9, for det første af forpligtelsen for parterne til i medfør af aftalens artikel 9.3 hver især at indrømme investorer fra den anden part »en behandling, der ikke er mindre gunstig end den, de i lignende situationer indrømmer deres egne investorer og deres investeringer, hvad angår drift, forvaltning, styring, vedligeholdelse, anvendelse, adgang til og salg eller anden afhændelse af deres investeringer«.
89. Beskyttelsen omfatter for det andet den i den påtænkte aftales artikel 9.4 fastsatte forpligtelse til at indrømme investorer fra den anden part og disses investeringer en fair og rimelig behandling og fuld beskyttelse og sikkerhed, og denne behandling, beskyttelse og sikkerhed skal bl.a. være kendetegnet dels derved, at der ikke foreligger nogen vilkårlig adfærd eller nogen form for chikane eller tvang, dels ved iagttagelsen af investorernes berettigede forventninger og af deres ret til en effektiv domstolsbeskyttelse.
90. Beskyttelsen af investeringerne er for det tredje sikret ved den i den påtænkte aftales artikel 9.5 fastsatte forpligtelse for parterne til at indrømme den anden parts investorer den samme behandling som deres egne investorer for så vidt angår godtgørelse for tab, der er lidt på grund af krig eller anden væbnet konflikt, revolution, undtagelsestilstand, opstand, oprør eller optøjer, herunder i tilfælde af, at en investering bliver ødelagt af de offentlige myndigheder eller de væbnede styrker.

91. For det fjerde beskytter den påtænkte aftale investorerne fra EU og Republikken Singapore fra enhver vilkårlig eller ikke-erstattet ekspropriation på den anden parts område, idet aftalen i artikel 9.6 fastsætter, at ingen af parterne må nationalisere eller ekspropriere den anden parts investorer omfattede investeringer eller pålægge disse foranstaltninger, som har samme virkning som nationalisering eller ekspropriation, undtagen når ekspropriationen foretages af hensyn til almenvellet, efter en retfærdig procedure, på et ikke-diskriminerende grundlag og mod øjeblikkelig betaling af en tilstrækkelig og effektiv erstatning.
92. For det femte bestemmer den påtænkte aftales artikel 9.7, at de overførsler, der vedrører en investering, såsom bidrag til kapital for at øge investeringen samt erhvervelse af udbytte og anden form for afkast, kan foretages i en frit konvertibel valuta uden begrænsninger.
93. For det sjette og sidste forpligter den påtænkte aftales artikel 9.8 hver af parterne til at anerkende de subrogationer, de overførsler af rettigheder eller ejendomsret og de overdragelser af fordringer vedrørende investeringer, som den anden parts fysiske eller juridiske personer foretager på den førstnævnte parts område.
94. Denne række af forpligtelser til »behandling, der ikke er mindre gunstig« og til forbud mod vilkårlig behandling – hvilke forpligtelser bl.a. vedrører hver parts fysiske og juridiske personers udnyttelse, forøgelse og salg af deres andele i de selskaber, der udøver økonomisk virksomhed, og som er beliggende på den anden parts territorium – bidrager til investorernes retssikkerhed. Formålet med indførelsen af sådanne lovgivningsmæssige rammer er at fremme, lette og regulere samhandelen mellem Unionen og Republikken Singapore som omhandlet i den retspraksis, hvortil der henvises i denne udtalelses præmis 36.
95. Desuden kan bestemmelserne i afdeling A i den påtænkte aftales kapitel 9, for så vidt som de vedrører direkte investeringer, have en direkte og umiddelbar virkning på denne samhandel, idet bestemmelserne vedrører behandlingen af den ene parts erhvervsdrivendes deltagelse i driften af eller kontrollen med selskaber, der udøver økonomisk virksomhed på den anden parts område.
96. Det følger heraf, at disse bestemmelser i overensstemmelse med de kriterier, der er anført i denne udtalelses præmis 36, har en særskilt tilknytning til den nævnte samhandel.
97. Den omstændighed, som er blevet anført af Rådet og af visse af de medlemsstater, der har indgivet indlæg til Domstolen, og hvorefter den nævnte afdeling indeholder bestemmelser, som gør det muligt for medlemsstaterne at vurdere, om anvendelsen af den påtænkte aftale er forenelig med deres hensyn til beskyttelse af den offentlige orden og den offentlige sikkerhed eller beskyttelse af andre målsætninger, der er af almen interesse, eller som vedrører ejendomsretten, strafferetten, skatteretten og social sikring, er i denne henseende uden betydning.
98. Hvad for det første angår hver EU-medlemsstats beføjelse til at vurdere, om disse hensyn og disse andre målsætninger er iagttaget for så vidt angår medlemsstaten, har Rådet og de nævnte medlemsstater henvist til den påtænkte aftales artikel 9.3, stk. 3, der – ligesom tilsvarende bestemmelser i andre kapitler i aftalen – fastsætter, at uanset den i denne artikels stk. 1 og 2 fastsatte forpligtelse til »behandling, der ikke er mindre gunstig«, kan en mindre gunstig behandling håndhæves, hvis den ikke udgør en skjult restriktion, og hvis den er nødvendig til opretholdelse af den offentlige orden, af hensyn til den offentlige sikkerhed eller til beskyttelse af en af de øvrige offentlige interesser, som er opregnet i det nævnte stk. 3.
99. Rådet og de nævnte medlemsstater har ligeledes henvist til den påtænkte aftales artikel 9.5, som sikrer investorer en behandling, der ikke er mindre gunstig for så vidt angår godtgørelse for tab, der er lidt som følge af en af de situationer, der er opregnet i artiklen, herunder krig, national undtagelsestilstand og offentlige myndigheders eller væbnede styrkers ødelæggelse af en investering.

100. De har i denne henseende gjort gældende, at Unionen ikke kan påtage sig forpligtelser på medlemsstaternes vegne på områder, der i sagens natur henhører under deres enekompetence.
101. Det må imidlertid fastslås, at den påtænkte aftales artikel 9.3, stk. 3, ikke fastsætter en forpligtelse til, men en mulighed for at indføre en undtagelse. I henhold til denne undtagelse kan en medlemsstat af alvorlige hensyn til den offentlige orden, den offentlige sikkerhed eller en af de øvrige offentlige interesser, som er omhandlet i nævnte stk. 3, behandle investorer fra Singapore mindre gunstigt end sine egne investorer. Ved at bestemmelsen tillader en sådan undtagelse, er der på ingen måde herved blevet indført en international forpligtelse om offentlig orden, offentlig sikkerhed eller andre offentlige interesser.
102. Nævnte artikel 9.3, stk. 3, opstiller krav om, at enhver mindre gunstig behandling af investorer fra Singapore skal være »nødvendig«, og at den ikke må udgøre »en skjult restriktion«. Disse to krav gør det muligt at sikre, at den i den påtænkte aftales artikel 9.3, stk. 1 og 2, omhandlede »behandling, der ikke er mindre gunstig«, ikke fratages sin effektive virkning. Således som generaladvokaten har anført i punkt 335 i forslaget til afgørelse, er den afgrænsning af medlemsstaternes skønsbeføjelse, som følger af nævnte stk. 3, indbygget i varetagelsen af den internationale handel, der hører under Unionens enekompetence. Den fælles regel, hvori disse krav er anført, henhører således under denne kompetence.
103. Det følger heraf, at den påtænkte aftales artikel 9.3, stk. 3, ikke griber ind i medlemsstaternes kompetence med hensyn til den offentlige orden, den offentlige sikkerhed og andre offentlige interesser, men forpligter medlemsstaterne til at udøve deres kompetence på en sådan måde, at de handelsmæssige forpligtelser, som Unionen har påtaget sig i henhold til aftalens artikel 9.3, stk. 1 og 2, ikke fratages deres effektive virkning.
104. En tilsvarende konklusion må drages for så vidt angår den påtænkte aftales artikel 9.5. Denne bestemmelse berører ikke medlemsstaternes skønsbeføjelse for så vidt angår indsættelse af deres væbnede styrker eller erklæring af national undtagelsestilstand, men fastsætter alene, at såfremt investeringer har ført til tab som følge af en af de deri opregnede situationer, skal investorer fra Singapore såvel som investorer fra EU være omfattet af den samme lovgivning om godtgørelse eller kompensation.
105. Hvad for det andet angår bestemmelserne vedrørende ejendomsretten, strafferetten, skatteretten og social sikring har Rådet og de medlemsstater, der har indgivet indlæg til Domstolen, henvist til den påtænkte aftales artikel 9.6 og 9.7. Førstnævnte artikel har til formål at beskytte parternes investorer mod enhver vilkårlig eller ikke-erstattet ekspropriation på den anden parts område, mens den sidstnævnte artikel, der vedrører muligheden for investorerne for uden begrænsninger at foretage overførsler vedrørende deres investeringer, fastsætter i stk. 2, at »[i]ntet i denne artikel må fortolkes således, at det forhindrer en af parterne i en rimelig og ikke-diskriminerende anvendelse af sin lovgivning vedrørende [...] strafbare handlinger, [...] social sikring, [pension] eller [obligatorisk opsparing] eller beskatning«.
106. Rådet er navnlig af den opfattelse, at den påtænkte aftales artikel 9.6 henhører under medlemsstaternes enekompetence på det ejendomsretlige område. Rådet har i denne sammenhæng henvist til artikel 345 TEUF, hvoraf det fremgår, at de ejendomsretlige ordninger i medlemsstaterne på ingen måde berøres af traktaterne.
107. I denne henseende udtrykker artikel 345 TEUF, således som Domstolen allerede har fastslået, Unionens neutralitet for så vidt angår de ejendomsretlige ordninger i medlemsstaterne, men bestemmelsen bevirker ikke, at disse ordninger undtages fra Unionens grundlæggende regler (jf. dom af 22.10.2013, Essent m.fl., C-105/12 – C-107/12, EU:C:2013:677, præmis 29 og 36). I det foreliggende tilfælde fastsætter den påtænkte aftales artikel 9.6, hvis indhold i det væsentlige er gengivet i denne udtalelses præmis 91, ingen forpligtelse vedrørende den ejendomsretlige ordning i medlemsstaterne. Med den

nævnte artikel tilsigtes det alene at fastsætte rammer for eventuelle beslutninger om nationalisering eller ekspropriation ved at opstille grænser, der har til formål at sikre investorerne, at en sådan beslutning bliver truffet på lige vilkår og under iagttagelse af de almindelige principper og de grundlæggende rettigheder, herunder navnlig princippet om forbud mod forskelsbehandling. Artiklen er derfor alene et udtryk for den omstændighed, at selv om medlemsstaterne fortsat frit kan udøve deres kompetence på ejendomsretsområdet og som følge heraf ændre deres egne ejendomsretlige ordninger, er de ikke af den grund fritaget for at iagttage disse principper og grundlæggende rettigheder.

108. Hvad angår den påtænkte aftales artikel 9.7 indeholder denne ingen forpligtelse for medlemsstaterne med hensyn til deres strafferet, skatteret eller sociale sikring, men begrænser sig i det væsentlige til at fastsætte, at enhver anvendelse i EU eller i Singapore af en lovgivning på området på en investor fra den anden part skal ske på »en rimelig og ikke-diskriminerende« måde, således som det fremgår af stk. 2 i nævnte artikel 9.7.
109. Det følger af samtlige ovenstående betragtninger, at bestemmelserne i afdeling A i den påtænkte aftales kapitel 9 henhører under den fælles handelspolitik, for så vidt som de vedrører direkte udenlandske investeringer mellem Unionen og Republikken Singapore.
110. Denne konstatering er imidlertid ikke tilstrækkelig til at føre til den konklusion, at Unionen har enekompetence til at godkende denne afdeling i kapitel 9. Afdelingen vedrører nemlig ligeledes udenlandske investeringer, der ikke er direkte. Den indvirkning, som anvendelsen af denne afdeling på disse andre investeringer har på arten af Unionens kompetence til at godkende denne del af den påtænkte aftale, behandles i denne udtalelses præmis 226-243.

Forpligtelserne vedrørende beskyttelse af intellektuel ejendomsret

111. Det fremgår af artikel 207, stk. 1, TEUF, at handelspolitikken omfatter »handelsrelaterede aspekter af intellektuel ejendomsret«.
112. De internationale forpligtelser, som Unionen påtager sig på området for intellektuel ejendomsret, er omfattet af de nævnte »handelsrelaterede aspekter«, når de har en særskilt tilknytning til den internationale samhandel, for så vidt som de hovedsageligt har til formål at fremme, lette eller regulere samhandelen og har direkte og umiddelbare virkninger for denne (dom af 18.7.2013, Daiichi Sankyo og Sanofi-Aventis Deutschland, C-414/11, EU:C:2013:520, præmis 49-52, og udtalelse 3/15 (Marrakechtraktaten om adgang til offentliggjorte værker) af 14.2.2017, EU:C:2017:114, præmis 78).
113. De forpligtelser på området for intellektuel ejendomsret, der er indeholdt i den påtænkte aftale, er fastsat i aftalens kapitel 11 og supplerer, således som det er anført i den nævnte aftales artikel 11.2, parternes indbyrdes rettigheder og forpligtelser i henhold til aftalen om handelsrelaterede intellektuelle ejendomsrettigheder (bilag 1C til overenskomsten om oprettelse af WTO, undertegnet i Marrakech den 15.4.1994 og godkendt ved Rådets afgørelse 94/800/EF af 22.12.1994 om indgåelse på Det Europæiske Fællesskabs vegne af de aftaler, der er resultatet af de multilaterale forhandlinger i Uruguayrundens regi (1986-1994), for så vidt angår de områder, der hører under Fællesskabets kompetence (EFT 1994, L 336, s. 1, herefter »WTO-overenskomsten«)) og andre multilaterale konventioner om intellektuel ejendomsret, som de har indgået.
114. På området for ophavsret og beslægtede rettigheder henviser den påtænkte aftale i artikel 11.4, der har overskriften »Beskyttelse«, til parternes forpligtelser i medfør af forskellige internationale konventioner, herunder Bernerkonventionen til værn for litterære og kunstneriske værker, undertegnet i Bern den 9. september 1886 (Parisakten af 24.7.1971), som affattet efter ændringen af 28. september 1979, og Verdensorganisationen for Intellektuel Ejendomsrets (WIPO's) traktat om ophavsret, der blev undertegnet den 20. december 1996 i Genève, og som blev godkendt på Unionens vegne ved Rådets

afgørelse 2000/278/EF af 16. marts 2000 (EFT 2000, L 89, s. 6). Desuden fastsætter aftalen i det væsentlige standarder vedrørende minimumsvarigheden af beskyttelsen af forskellige kategorier af værker (artikel 11.5) og forpligtelsen til at beskytte ophavsmændene mod omgåelse af tekniske foranstaltninger, som de anvender med henblik på at forhindre ikke-tilladte handlinger (artikel 11.9).

115. Hvad angår varemærker fastsætter den påtænkte aftales artikel 11.13, at hver part opretter en offentligt tilgængelig elektronisk database over varemærkeansøgninger og -registreringer. Desuden skal hver part sikre, at ethvert afslag på registrering er genstand for en begrundet skriftlig afgørelse, der kan anfægtes for en domstol. Tredjeparter skal have mulighed for at gøre indsigelse mod ansøgninger om varemærker.
116. På området for geografiske betegnelser forpligter den påtænkte aftales artikel 11.17, stk. 1, hver part til at fastlægge »ordninger for registrering og beskyttelse af geografiske betegnelser på partens territorium for de kategorier af vin og spiritus samt landbrugsprodukter og fødevarer, som den finder nødvendige«. Disse ordninger skal omfatte en række processuelle midler, der er beskrevet i stk. 2 i nævnte artikel 11.17, og som bl.a. gør det muligt at tage hensyn til tredjeparters legitime interesser. Det fremgår endvidere af samme artikels stk. 3, at geografiske betegnelser, som parterne hver især beskytter, skal opføres på en liste, der føres af det ved den påtænkte aftale oprettede Handelsudvalg. De geografiske betegnelser, som er opført på denne liste, skal i medfør af aftalens artikel 11.19 beskyttes af parterne hver især på en sådan måde, at de pågældende erhvervsdrivende kan forhindre tredjeparter i at vildlede offentligheden eller foretage illoyale konkurrencehandlinger.
117. På området for design skal hver part i overensstemmelse med den påtænkte aftales artikel 11.24-11.26 beskytte uafhængigt frembragte design, der er nye eller originale, i en periode på mindst ti år regnet fra den dato, fra hvilken beskyttelsen finder anvendelse. Nævnte artikel 11.24 fastsætter, at en sådan beskyttelse ikke omfatter design, der i alt væsentligt er dikteret af tekniske eller funktionelle forhold, og design, som strider mod de samfundsmæssige interesser eller sædeligheden.
118. På patentområdet henviser den påtænkte aftale i artikel 11.29 til parternes forpligtelser i henhold til vise internationale instrumenter og indeholder et tilsagn om samarbejde. Desuden fastsætter aftalens artikel 11.31, at »[p]arterne anerkender, at farmaceutiske produkter, som er beskyttet af et patent på deres respektive territorier, kan underlægges en administrativ procedure for markedsføringstilladelse forud for markedsføringen«, at parterne »påser, at gyldighedsperioden for de rettigheder, der er knyttet til patentbeskyttelsen, forlænges som erstatning for den forkortelse af den effektive patentperiode, der følger af den administrative procedure for markedsføringstilladelse«, og at »[g]yldighedsperioden for de rettigheder, der er knyttet til patentbeskyttelsen, [ikke må] forlænges med mere end fem år«.
119. Det fremgår endvidere af den påtænkte aftales artikel 11.33, at »[h]vis en part kræver forelæggelse af forsøgsdata eller undersøgelser vedrørende et farmaceutisk produkts sikkerhed og effektivitet, inden den giver markedsføringstilladelse for det pågældende farmaceutiske produkt, må parten ikke i en periode på mindst fem år fra datoen for første tilladelse i den pågældende part tillade tredjeparter at markedsføre det samme eller et lignende farmaceutisk produkt på grundlag af den markedsføringstilladelse, der er givet til den part, der leverede forsøgsdataene eller undersøgelserne, medmindre denne giver sit samtykke hertil«. Aftalens artikel 11.34 fastsætter tilsvarende regler med hensyn til beskyttelsen af forsøgsdata, der er forelagt med henblik på administrativ markedsføringstilladelse for kemikalier til landbruget.
120. Hvad endelig angår området for plantesorter indeholder den påtænkte aftales artikel 11.35 en henvisning til parternes forpligtelser under en international konvention.
121. Det væsentligste formål med denne samling bestemmelser vedrørende ophavsret og beslægtede rettigheder, varemærker, geografiske betegnelser, design, patenter, forsøgsdata og plantesorter – hvilken samling består af en henvisning til dels gældende multilaterale internationale forpligtelser, dels

bilaterale forpligtelser – er, i overensstemmelse med det i aftalens artikel 11.1, stk. 1, litra b), anførte, at sikre erhvervsdrivende fra EU og Singapore »et tilstrækkeligt [...] niveau« for beskyttelse af deres intellektuelle ejendomsrettigheder.

122. De ovenfor nævnte bestemmelser i den påtænkte aftales kapitel 11 gør det muligt for erhvervsdrivende fra EU og Singapore på den anden parts område at være omfattet af standarder for beskyttelse af intellektuelle ejendomsrettigheder, der frembyder en vis konsistens, og de bidrager således til, at de nævnte erhvervsdrivende kan deltage på lige fod i frihandelen med varer og tjenesteydelser mellem Unionen og Republikken Singapore.
123. Det samme gælder for den påtænkte aftales artikel 11.36-11.47, som forpligter hver af parterne til at fastsætte bestemte kategorier af procedurer og civilretlige retsmidler, der gør det muligt for de berørte at påberåbe sig deres intellektuelle ejendomsrettigheder og kræve dem respekteret. Disse bestemmelser sikrer en vis homogenitet mellem de niveauer af domstolsbeskyttelse, som indehavere af intellektuelle ejendomsrettigheder har i henholdsvis EU og Singapore.
124. Det samme gælder ligeledes for aftalens artikel 11.48-11.50, der forpligter hver af parterne til at indføre metoder, som gør det muligt for toldmyndighederne at identificere forfalskede og piratkopierede varer, og til at fastsætte en mulighed for, at indehavere af intellektuelle ejendomsrettigheder kan få frigivelsen af disse varer suspenderet i tilfælde af mistanke om forfalskning eller piratkopiering. Disse bestemmelser skaber en vis homogenitet mellem de værktøjer, som er tilgængelige til at beskytte indehavere af intellektuelle ejendomsrettigheder mod indførslen af forfalskede eller piratkopierede varer i henholdsvis EU og Singapore.
125. Det følger for det første af samtlige ovenstående betragtninger, at bestemmelserne i den påtænkte aftales kapitel 11 faktisk har til formål – således som det fremgår af aftalens artikel 11, stk. 1 – at »fremme produktionen og markedsføringen af innovative og kreative produkter og leveringen af tjenesteydelser mellem parterne« og at »øge fordelene ved handel og investeringer«.
126. Det fremgår for det andet af de nævnte betragtninger, at kapitlet på ingen måde indgår i harmoniseringen af EU-medlemsstaternes lovgivninger, men at det har til formål at regulere liberaliseringen af handelen mellem Unionen og Republikken Singapore.
127. Henset til den af generaladvokaten i punkt 436 i forslaget til afgørelse anførte centrale rolle, som beskyttelsen af intellektuelle ejendomsrettigheder spiller i handelen med varer og tjenesteydelser i almindelighed og i bekæmpelsen af ulovlig handel i særdeleshed, fremgår det for det tredje, at bestemmelserne i den påtænkte aftales kapitel 11 kan have direkte og umiddelbare virkninger for handelen mellem Unionen og Republikken Singapore.
128. I henhold til de kriterier, der er anført i denne udtalelses præmis 36 og 112, følger det heraf, at den påtænkte aftales kapitel 11 vedrører »handelsrelaterede aspekter af intellektuel ejendomsret« som omhandlet i artikel 207, stk. 1, TEUF.
129. Visse af de medlemsstater, som har indgivet indlæg til Domstolen, har gjort gældende, at den påtænkte aftales kapitel 11 ligeledes omfatter ikke-handelsrelaterede aspekter af intellektuel ejendomsret, med den begrundelse, at aftalens artikel 11.4 for så vidt angår ophavsret og beslægtede rettigheder henviser til multilaterale konventioner, der indeholder en bestemmelse om ideelle rettigheder. Med henblik på fastlæggelsen af arten af Unionens kompetence til at indgå den påtænkte aftale er den ved denne aftale foretagne henvisning til disse konventioner imidlertid ikke tilstrækkelig til at fastslå, at dette område udgør en fuldt integrerende del af aftalen, i hvilken ideelle rettigheder ikke er nævnt.

130. Det følger af samtlige ovenstående betragtninger, at det væsentligste formål med den påtænkte aftales kapitel 11 er at lette og regulere samhandelen mellem Unionen og Republikken Singapore, og at kapitlets bestemmelser kan have direkte og umiddelbare virkninger for denne samhandel som omhandlet i den retspraksis, der er anført i denne udtalelses præmis 36 og 112. Kapitlet henhører følgelig under Unionens enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF.

Forpligtelserne på konkurrenceområdet

131. Det fremgår af den påtænkte aftales artikel 12.1, stk. 1, at parterne anerkender »vigtigheden af fri og uhindret konkurrence i deres handelsrelationer«, og at de erkender, »at konkurrencebegrænsende forretningsførelse og -transaktioner kan lægge hindringer i vejen for markedernes korrekte virkemåde og generelt underminere fordelene ved handelsliberalisering«.
132. Aftalens artikel 12.1, stk. 2, forpligter med henblik herpå hver af parterne til at opretholde en lovgivning, der på effektiv vis behandler aftaler mellem virksomheder, beslutninger, der træffes af virksomhedssammenslutninger, og samordnet praksis, som har til formål eller resultat, at konkurrencen forhindres, begrænses eller fordrejes, samt misbrug af en dominerende stilling og fusioner og virksomhedsovertagelser, der medfører en væsentlig formindskelse af konkurrencen, eller som i betydelig grad forhindrer denne, for så vidt som disse aftaler og beslutninger, denne praksis og dette misbrug samt disse fusioner og overtagelser påvirker handelen mellem Unionen og Republikken Singapore.
133. Aftalens artikel 12.2 fastsætter, at parterne hver især forpligter sig til at have myndigheder, der er ansvarlige for at håndhæve parternes respektive lovgivning som omhandlet i stk. 2 i nævnte artikel 12.1, og til at anvende denne lovgivning på en transparent og ikke-diskriminerende måde og under overholdelse af principperne om retfærdig rettergang og retten til forsvar.
134. Disse bestemmelser i den påtænkte aftale indgår utvivlsomt i liberaliseringen af handelen mellem Unionen og Republikken Singapore. De vedrører nemlig specifikt bekæmpelse af konkurrencebegrænsende aktiviteter og fusioner og overtagelser, som har til formål eller følge, at samhandelen mellem Unionen og dette tredjeland finder sted under sunde konkurrencevilkår.
135. De nævnte bestemmelser henhører følgelig under området for den fælles handelspolitik og ikke området det indre marked. Den omstændighed, at den påtænkte aftale på ingen måde vedrører harmoniseringen af EU-medlemsstaternes lovgivning eller handelen mellem medlemsstaterne, er desuden bekræftet af det første punktum i aftalens artikel 12.2, hvoraf det fremgår, at »[h]ver part bevarer sin uafhængighed med hensyn til at udarbejde og håndhæve sin lovgivning«, og af den i aftalens artikel 12.1 angivne præcision, hvorefter kapitel 12 alene vedrører konkurrenceforvridende aftaler, beslutninger, praksis, misbrug, fusioner og overtagelser, der påvirker handelen mellem Unionen og Republikken Singapore.
136. Den nævnte aftales artikel 12.3 og 12.4 frembyder derfor også en særskilt tilknytning til samhandelen mellem Unionen og Republikken Singapore. Bestemmelserne fastsætter nemlig i det væsentlige, at alle offentlige virksomheder, alle virksomheder, der har fået overdraget særlige eller eksklusive rettigheder, og alle statsmonopoler skal undergive den anden parts varer og tjenesteydere en ikke-diskriminerende behandling.
137. Den påtænkte aftales kapitel 12 indeholder ligeledes bestemmelser vedrørende subsidier. Bestemmelserne henviser til parternes forpligtelser i medfør af den aftale om subsidier og udligningsforanstaltninger, der er indeholdt i bilag 1A til WTO-overenskomsten, fastsætter, hvilke af subsidierne i forbindelse med handelen med varer og tjenesteydelser mellem Unionen og Republikken Singapore der er forbudte, og forpligter hver af parterne til at bestræbe sig mest muligt på at afhjælpe eller fjerne de ikke-forbudte subsidiers virkninger på handelen med den anden part.

138. Det følger af de ovenstående betragtninger, at den påtænkte aftales kapitel 12 i henhold til de kriterier, der er anført i denne udtalelses præmis 36, henhører under Unionens enekompetence som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF.

Forpligtelserne på området for bæredygtig udvikling

139. Bemyndigelsen til at indlede forhandlingerne med Republikken Singapore med henblik på indgåelsen af en frihandelsaftale blev, således som det fremgår af denne udtalelses præmis 5, givet den 22. december 2009.
140. Formålet med disse forhandlinger var, således som Parlamentet har anført i sine indlæg, at nå frem til en frihandelsaftale »af den nye generation«, dvs. en handelsaftale, der foruden de sædvanlige bestemmelser i sådanne aftaler – såsom en reduktion af såvel toldmæssige som ikke-toldmæssige hindringer for handelen med varer og tjenesteydelser – indeholder andre aspekter, som er relevante, eller nødvendige, for denne handel.
141. EU-traktaten og EUF-traktaten trådte i kraft den 1. december 2009. Hvad angår den fælles handelspolitik adskiller EUF-traktaten sig i høj grad fra den tidligere gældende EF-traktat, idet den henfører nye aspekter af den aktuelle internationale handel under den nævnte politik. Den ved EUF-traktaten indførte udvidelse af området for den fælles handelspolitik udgør en betydelig udvikling i den primære EU-ret (jf. dom af 18.7.2013, Daiichi Sankyo og Sanofi-Aventis Deutschland, C-414/11, EU:C:2013:520, præmis 46 og 48).
142. Denne udvikling er bl.a. kendetegnet ved den i artikel 207, stk. 1, andet punktum, TEUF fastsatte regel, hvorefter »[d]en fælles handelspolitik føres inden for rammerne af principperne og målene for Unionens optræden udadtil«. Disse principper og mål er nærmere fastsat i artikel 21, stk. 1 og 2, TEU og vedrører bl.a. – således som det fremgår af stk. 2, litra f), i denne artikel 21 – den bæredygtige udvikling, som er knyttet til beskyttelsen og forbedringen af miljøkvaliteten og en bæredygtig forvaltning af de globale naturressourcer.
143. Unionens forpligtelse til at integrere de nævnte mål og principper, når den gennemfører sin fælles handelspolitik, følger af artikel 207, stk. 1, andet punktum, TEUF, sammenholdt med artikel 21, stk. 3, TEU og artikel 205 TEUF.
144. Det fremgår nemlig af artikel 21, stk. 3, TEU, at Unionen »forfølger de mål, der er nævnt i stk. 1 og 2, i forbindelse med udarbejdelsen og gennemførelsen af sin optræden udadtil på de forskellige områder, der er omfattet af dette afsnit og af femte del af [EUF-traktaten]«. EUF-traktatens femte del omfatter bl.a. den fælles handelspolitik.
145. Artikel 205 TEUF indeholder den samme forpligtelse, idet det fremgår af artiklen, at »Unionens optræden på den internationale scene i henhold til denne [femte del af EUF-traktaten] bygger på principperne i, forfølger målene i og varetages i overensstemmelse med de almindelige bestemmelser om Unionens optræden udadtil, der er fastlagt i [EU-traktatens] kapitel 1 i afsnit V«. EU-traktatens afsnit V, kapitel 1, indeholder bl.a. artikel 21 TEU.
146. Der skal desuden tages hensyn til artikel 9 TEUF og 11 TEUF, hvoraf det henholdsvis fremgår, at »[Unionen v]ed fastlæggelsen og gennemførelsen af sine politikker og aktiviteter tager [...] hensyn til de krav, der er knyttet til [...] sikring af passende social beskyttelse«, og at »[m]iljøbeskyttelseskrav skal integreres i udformningen og gennemførelsen af Unionens politikker og aktioner, især med henblik på at fremme en bæredygtig udvikling« (jf. analogt dom af 21.12.2016, AGET Iraklis, C-201/15, EU:C:2016:972, præmis 78). Endvidere forpligter artikel 3, stk. 5, TEU Unionen til at bidrage til »fri og fair« handel i sine forbindelser med den øvrige verden.

147. Det følger heraf, at målet om bæredygtig udvikling nu er en integrerende del af den fælles handelspolitik.
148. I det foreliggende tilfælde har parterne i præambelen til den påtænkte aftale erklæret sig »fast besluttet på at styrke deres forbindelser på det økonomiske område samt inden for handel og investeringer i overensstemmelse med målet om bæredygtig udvikling i økonomisk, social og miljømæssig forstand«. I denne forbindelse fastsætter aftalens kapitel 13 i artikel 13.1 og 13.2, at bæredygtig udvikling, som social beskyttelse af arbejdstagere og miljøbeskyttelse er gensidigt forstærkende komponenter af, henhører under målene med handelen mellem Unionen og Republikken Singapore.
149. Hvad angår den sociale beskyttelse af arbejdstagerne indeholder den påtænkte aftales artikel 13.3-13.5 – ud over forskellige forpligtelser for parterne til at samarbejde, udveksle oplysninger og tage hensyn til videnskabelige oplysninger – en forpligtelse for hver af parterne til på effektiv vis at gennemføre principperne om de grundlæggende rettigheder på arbejdet. Disse principper er opregnet i aftalens artikel 13.3, stk. 3, og omfatter i medfør af de instrumenter, der er vedtaget inden for rammerne af Den Internationale Arbejdsorganisation (ILO), »foreningsfrihed og faktisk anerkendelse af retten til kollektive forhandlinger«, »afskaffelse af alle former for tvangsarbejde«, »reel afskaffelse af børnearbejde« og »afskaffelse af forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv«. De nævnte principper svarer til principperne i ILO's erklæring om grundlæggende principper og rettigheder på arbejdet samt opfølgning herpå, der blev vedtaget i Genève den 18. juni 1998 (bilaget revideret den 15.6.2010), og de er, således som det fremgår af tredje betragtning i præambelen til erklæringen, knyttet til målet om bæredygtig udvikling.
150. Hvad angår miljøbeskyttelse indeholder den påtænkte aftales artikel 13.6-13.10 – ud over forskellige forpligtelser for parterne til at samarbejde, udveksle oplysninger og tage hensyn til videnskabelige oplysninger – en forpligtelse for parterne til faktisk at gennemføre de multilaterale miljøaftaler, som de er part i (artikel 13.6, stk. 2), til at bekæmpe handelen med ulovligt fældet træ og ulovlige træprodukter [artikel 13.7, litra b)], til at gøre brug af en bæredygtig udnyttelse af fiskebestandene, som defineret i de internationale instrumenter, der er undertegnet af parterne [artikel 13.8, litra a)], til at bekæmpe ulovligt, urapporteret og ureguleret fiskeri [artikel 13.8, litra b)] og til at vedtage effektive tilsyns- og kontrolforanstaltninger, der skal sikre, at foranstaltningerne til bevarelse overholdes [artikel 13.8, litra c)].
151. Aftalens artikel 13.6, stk. 4, bestemmer, at det er forbudt for parterne at anvende de foranstaltninger, der er blevet vedtaget eller bevaret med henblik på gennemførelse af en multilateral miljøaftale, på en måde, der bevirker en vilkårlig eller uberettiget forskelsbehandling af parterne eller en skjult begrænsning af samhandelen.
152. Unionen og Republikken Singapore har ved de ovenfor nævnte bestemmelser i den påtænkte aftales kapitel 13 i det væsentlige forpligtet sig til at sikre, at samhandelen mellem dem finder sted under iagttagelse af de forpligtelser, der følger af de internationale konventioner på området for social beskyttelse af arbejdstagerne og på området for miljøbeskyttelse, som de er part i.
153. Denne konstatering drages ikke i tvivl af den omstændighed, at de internationale forpligtelser, hvortil der henvises i den påtænkte aftales kapitel 13, nemlig de bestemmelser, som er nævnt i denne udtalelses præmis 149 og 150, ikke kun omfatter samhandelen mellem Unionen og Republikken Singapore. Henset til vanskelighederne ved med henblik på iagttagelsen af disse forpligtelser at sondre mellem de varer og tjenesteydelser, der er genstand for samhandel mellem Unionen og det nævnte tredjeland, og de varer og tjenesteydelser, som ikke er genstand herfor, begrundes den omstændighed, at det er nødvendigt faktisk at sikre, at forpligtelserne er iagttaget i forbindelse med denne samhandel, nemlig, at disse forpligtelser omfatter samtlige aktiviteter i de pågældende sektorer.

154. Desuden henhører rækkevidden af de forpligtelser, der følger af de internationale konventioner, hvortil den påtænkte aftale henviser, under de ordninger til fortolkning, mægling og tvistbilæggelse, som er gældende for disse konventioner. Den påtænkte aftale beskytter anvendelsen af disse eksterne ordninger, idet den i artikel 13.16 fastsætter, at aftalens egen ordning til tvistbilæggelse og egen mæglingsordning, der er indeholdt i aftalens kapitel 15 og 16, ikke finder anvendelse på kapitel 13.
155. Det følger heraf, at det nævnte kapitel 13 hverken vedrører rækkevidden af de internationale konventioner, hvortil det henviser, eller Unionens eller medlemsstaternes kompetencer med hensyn til disse konventioner. Kapitlet har derimod en specifik tilknytning til samhandelen mellem Unionen og Republikken Singapore.
156. Det nævnte kapitel 13 regulerer nemlig denne samhandel ved at sikre, at denne sker under iagttagelse af de nævnte konventioner, og ved at sikre, at ingen foranstaltning, der vedtages i medfør af de sidstnævnte, bliver anvendt på en sådan måde, at der opstår en vilkårlig eller uberettiget forskelsbehandling eller en skjult restriktion for samhandelen.
157. Det nævnte kapitel kan ligeledes have direkte og umiddelbare virkninger for denne samhandel.
158. Sådanne virkninger opstår for det første som følge af de i den påtænkte aftales artikel 13.1, stk. 3, fastsatte forpligtelser for parterne til dels ikke at tilskynde til handel ved at sænke niveauerne for social beskyttelse og miljøbeskyttelse på deres respektive områder til et niveau, der er lavere end de standarder, som er fastsat i henhold til internationale forpligtelser, dels ikke at gennemføre disse standarder på protektionistisk vis.
159. For det andet kan bestemmelserne i den påtænkte aftales kapitel 13 have direkte og umiddelbare virkninger for samhandelen mellem Unionen og Republikken Singapore, for så vidt som de nedsætter risikoen for uforholdsmæssige forskelle mellem omkostningerne til produktion af varerne og til levering af tjenesteydelser i EU på den ene side og i Singapore på den anden side, og at de således bidrager til, at erhvervsdrivende i EU og erhvervsdrivende i Singapore kan deltage i frihandelen på lige vilkår.
160. Hvad for det tredje særligt angår de i denne udtalelses præmis 150 omhandlede forpligtelser, der har til formål at bekæmpe handelen med ulovligt fældet træ og ulovlige træprodukter og til at bekæmpe ulovligt, urapporteret og ureguleret fiskeri, har parterne i den påtænkte aftale forpligtet sig til at gennemføre eller fremme dokumentations-, verificerings- og certificeringsordninger. Sådanne ordninger kan derfor have direkte indflydelse på handelen med de pågældende varer (jf. i denne retning dom af 12.12.2002, Kommissionen mod Rådet, C-281/01, EU:C:2002:761, præmis 40).
161. Endelig følger den specifikke tilknytning mellem bestemmelserne i den påtænkte aftales kapitel 13 og samhandelen mellem Unionen og republikken Singapore ligeledes af den omstændighed, at en tilsidesættelse af de i kapitlet indeholdte bestemmelser om social beskyttelse af arbejdstagerne og miljøbeskyttelse gør det muligt for den anden part at afbryde eller suspendere den i andre bestemmelser i denne aftale fastsatte liberalisering af samhandelen i overensstemmelse med den folkeretlige sædvaneregulering, som er kodificeret i artikel 60, stk. 1, i konventionen om traktatretten, der blev undertegnet i Wien den 23. maj 1969 (United Nations Treaty Series, bind 1155, s. 331, herefter »Wienerkonventionen«), og som finder anvendelse på forbindelserne mellem Unionen og tredjelande (jf. hvad angår de i Wienerkonventionen kodificerede sædvanereglers anvendelighed på Unionens optræden udadtil dom af 25.2.2010, Brita, C-386/08, EU:C:2010:91, præmis 41 og 42, og af 21.12.2016, Rådet mod Front Polisario, C-104/16 P, EU:C:2016:973, præmis 100, 107, 110 og 113).
162. Det må nemlig fastslås, at nævnte kapitel 13 spiller en central rolle i den påtænkte aftale.

163. Det ville desuden være inkonsekvent at anse de bestemmelser, der liberaliserer handelen mellem Unionen og et tredjeland, for at henhøre under den fælles handelspolitik, mens de bestemmelser, med hvilke det tilsigtes at sikre, at denne liberalisering af handelen finder sted under iagttagelse af den bæredygtige udvikling, ikke henhører herunder. Gennemførelse af samhandel i overensstemmelse med målet om bæredygtig udvikling udgør nemlig, således som det er blevet anført i denne udtalelses præmis 147, en integrerende del af denne politik.
164. Unionens enekompetence som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF kan ganske vist ikke udøves for at regulere niveauerne for social beskyttelse og miljøbeskyttelse på parternes respektive områder. Vedtagelsen af sådanne regler henhører under den kompetencefordeling mellem Unionen og medlemsstaterne, som navnlig er fastsat i artikel 3, stk. 1, litra d), TEUF, artikel 3, stk. 2, TEUF og artikel 4, stk. 2, litra b) og e), TEUF. Artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF har nemlig ikke forrang for de øvrige bestemmelser i EUF-traktaten, idet artikel 207, stk. 6, TEUF i øvrigt fastslår, at »[u]døvelsen af de beføjelser, som [er tillagt] på området den fælles handelspolitik, [ikke berører] afgrænsningen af beføjelserne mellem Unionen og medlemsstaterne [...]«.
165. I det foreliggende tilfælde fremgår det imidlertid af den påtænkte aftales artikel 13.1, stk. 4, at »det ikke [er parternes] hensigt at tilnærme [deres] arbejdsmarkeds- eller miljøstandarder«, og af aftalens artikel 13.2, stk. 1, at disse parter anerkender deres gensidige ret til at etablere deres egne standarder vedrørende miljøbeskyttelse og social beskyttelse og til at vedtage eller ændre deres love og politikker i overensstemmelse dermed og i overensstemmelse med deres internationale forpligtelser på disse områder.
166. Det følger af samtlige disse forhold, at bestemmelserne i den påtænkte aftales kapitel 13 ikke har til formål at regulere niveauerne for social beskyttelse og miljøbeskyttelse på parternes respektive områder, men at regulere samhandelen mellem Unionen og Republikken Singapore ved at gøre liberaliseringen af denne samhandel betinget af, at parterne opfylder deres internationale forpligtelser på området for social beskyttelse af arbejdstagerne og på miljøbeskyttelsesområdet.
167. Henset til samtlige ovenstående betragtninger henhører den påtænkte aftales kapitel 13 i overensstemmelse med de kriterier, der er anført i denne udtalelses præmis 36, under den fælles handelspolitik og derfor under Unionens enekompetence som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF.

Om den i artikel 3, stk. 2, TEUF omhandlede kompetence

Forpligtelserne vedrørende tjenesteydelser på transportområdet

168. Af de grunde, der er anført i denne udtalelses præmis 56-68, henhører de i den påtænkte aftales kapitel 8 fastsatte forpligtelser ikke under den fælles handelspolitik, for så vidt som de vedrører tjenester med international søtransport, jernbanetransporttjenester, vejtransporttjenester og transporttjenester ad indre vandveje samt tjenesteydelser, der er uløseligt forbundet med disse transporttjenester, og de skal godkendes i overensstemmelse med kompetencefordelingen mellem Unionen og medlemsstaterne på området for den fælles transportpolitik.
169. Denne fælles politik er reguleret i afsnit VI i EUF-traktatens tredje del, og afsnittet består af artikel 90 TEUF – 100 TEUF. Det fremgår af sidstnævnte artikels stk. 1, at bestemmelserne i det nævnte afsnit finder anvendelse på transporten med jernbane, ad landeveje og sejlbare vandveje, og artiklens stk. 2 tillægger EU-lovgiver beføjelsen til at fastsætte enhver passende bestemmelse vedrørende sø- og luftfart. Artikel 91, stk. 1, TEUF giver EU-lovgiver tilladelse til at vedtage »fælles regler« inden for rammerne af den fælles transportpolitik.

170. I præmis 17 i dom af 31. marts 1971, Kommissionen mod Rådet (22/70, EU:C:1971:32), fastslog Domstolen, at når Unionen har vedtaget bestemmelser, der under en eller anden form indfører fælles regler, har medlemsstaterne ikke længere ret til individuelt eller kollektivt at indgå forpligtelser med tredjelande, der berører disse regler (jf. ligeledes bl.a. dom af 5.11.2002, Kommissionen mod Danmark, C-467/98, EU:C:2002:625, præmis 77-80).
171. I tråd med denne retspraksis tillægger artikel 216 TEUF Unionen kompetence til bl.a. at indgå enhver international aftale, der »kan berøre fælles regler eller ændre deres rækkevidde«.
172. I overensstemmelse med artikel 3, stk. 2, TEUF er den kompetence, som Unionen har til at indgå en sådan aftale, en enekompetence.
173. Kommissionen er af den opfattelse, at de forpligtelser, der er indeholdt i den påtænkte aftales kapitel 8, og som vedrører transportområdet, kan berøre fælles regler eller ændre deres rækkevidde. Parlamentet deler denne opfattelse, i modsætning til Rådet og de medlemsstater, der har indgivet indlæg til Domstolen.
174. Dette spørgsmål skal behandles med hensyn til samtlige de transportruter, som er opregnet i de lister over forpligtelser, der er knyttet som bilag til den påtænkte aftales kapitel 8. Henset til den særlige opmærksomhed, som aftalen knytter til søtransport, skal denne behandles først.

— Søtransport

175. Den påtænkte aftales kapitel 8 udelukker i artikel 8.3 og 8.9, i punkt 11.A i tillæg 8-A-1 og 8-B-1 samt i punkt 16.A i tillæg 8-A-2 og 8-A-3 i bilagene til dette kapitel national cabotagevejleds fra sit anvendelsesområde, men indeholder derimod en underafdeling om søtransporttjenester. Denne underafdeling består af aftalens artikel 8.56, som har følgende ordlyd:

»1. I denne underafdeling fastlægges principperne for liberaliseringen af internationale søtransporttjenester i medfør af afdeling B (Grænseoverskridende levering af tjenesteydelser), C (Etablering) og D (Fysiske personers midlertidige tilstedeværelse i forretningsøjemed).

2. I denne underafdeling forstås ved:

»international søtransport«: dør til dør-transport og multimodal transport, dvs. transport af gods, hvor der anvendes mere end en transportform, herunder et søled, i henhold til et gennemgående transportdokument, og med henblik herpå retten til direkte at indgå kontrakt med leverandører af andre transportformer.

3. Hvad angår international søtransport forpligter parterne sig til effektivt at anvende principperne om uhindret adgang til laster på et kommercielt grundlag, frihed til at levere internationale søtransporttjenester samt national behandling i forbindelse med leveringen af sådanne tjenesteydelser.

I betragtning af de eksisterende liberaliseringsniveauer mellem parterne inden for international søtransport:

- a) forpligter parterne sig til effektivt at anvende princippet om uhindret adgang til de internationale markeder for søtransport og erhverv på et kommercielt og ikke-diskriminerende grundlag og
- b) indrømmer parterne skibe, der fører den anden parts flag, eller som drives af tjenesteydere fra den anden part, en behandling, der ikke er mindre gunstig end den, de indrømmer deres egne skibe eller, hvis den er gunstigere, den, de indrømmer tredjelandes skibe, bl.a. hvad angår adgang til havne, brug af infrastruktur og søfartshjælpeter i havnene samt dermed forbundne gebyrer og afgifter, toldfaciliteter og adgang til liggepladser og laste- og lossefaciliteter.

4. Anvendelsen af disse principper indebærer, at parterne:

- a) ikke indfører lastfordelingsaftaler i fremtidige aftaler med tredjelande om søtransporttjenester, herunder transport af tør og flydende bulk og linjefart, og inden for en rimelig frist ophæver sådanne lastfordelingsaftaler, som måtte findes i tidligere aftaler, og
- b) fra og med ikrafttrædelsen af denne aftale afskaffer og undlader at indføre ensidige foranstaltninger og administrative, tekniske og andre hindringer, som kan udgøre en skjult restriktion eller have diskriminerende virkninger for den frie udveksling af tjenesteydelser inden for international søtransport.

5. Parterne tillader, at leverandører af internationale søtransporttjenester fra den anden part har en etablering på deres territorium på vilkår for oprettelse og drift, som stemmer overens med de betingelser, der er anført i dens liste over specifikke forpligtelser.

6. Parterne stiller på rimelige og ikke-diskriminerende vilkår og betingelser følgende tjenesteydelser til rådighed for den anden parts leverandører af internationale søtransporttjenester i havne:

- a) lodsning
- b) slæbe- og bugserassistance
- c) proviantering
- d) forsyning med brændstof og vand
- e) affaldsindsamling og deponering af ballastaffald
- f) skibsinspektørtjenester
- g) navigationsassistance og
- h) kystbaserede operationelle tjenester, der er af betydning for skibsfarten, herunder kommunikation, leverance af vand og elektricitet, nødreparationsfaciliteter, forankring, liggeplads og liggepladsfaciliteter.«

176. Denne artikel 8.56 skal sammenholdes med de specifikke forpligtelser, der er knyttet som bilag til den påtænkte aftales kapitel 8. Det fremgår nemlig af aftalens artikel 8.7 og 8.12, at »[d]e sektorer, som en part liberaliserer [...], og de begrænsninger [...], der i form af forbehold finder anvendelse [...], fremgår af dens liste over specifikke forpligtelser«.

177. Det fremgår af punkt 11.A i tillæg 8-A-1 og 8-B-1 i bilagene til dette kapitel, at Unionen og Republikken Singapore ikke har indført grænser for de i nævnte artikel 8.56 fastsatte forpligtelser for så vidt angår grænseoverskridende levering af internationale søtransporttjenester (modus 1 og 2).

178. Hvad derimod angår leveringen af internationale søtransporttjenester gennem tilstedeværelsen af fysiske personer (modus 4) skal det bemærkes, at den påtænkte aftale bevarer status quo i Unionens forbindelser med Republikken Singapore. Det fremgår nemlig af punkt 16.A i tillæg 8-A-3 i bilagene til aftalens kapitel 8, hvorefter der kan opretholdes nationalitetskrav i EU, og af punkt 11.A i tillæg 8-B-1 i de samme bilag, hvorefter Republikken Singapore ikke er forpligtet til at liberalisere leveringen af sådanne tjenesteydelser i henhold til modus 4, at parterne ikke forpligter sig til at liberalisere denne form for levering af tjenesteydelser.

179. Hvad angår leveringen af internationale søtransporttjenester gennem en erhvervmæssig tilstedeværelse på den anden parts område (modus 3) er den forpligtelse, der er fastsat i den påtænkte aftales artikel 8.56, stk. 5, og hvorefter parterne tillader, at leverandører af internationale søtransporttjenester fra den anden part har en etablering på deres territorium, begrænset af punkt 16.A i tillæg 8-A-2 og punkt 11.A i tillæg 8-B-1 i bilagene til den påtænkte aftales kapitel 8, der indskrænker muligheden for den anden parts leverandører til at etablere sig med henblik på at drive skibe, der fører etableringsstatens flag.
180. Med henblik på at vurdere, om disse forpligtelser med hensyn til de tjenesteydelser, der leveres under modus 1 og 2, og de – begrænsede – tjenesteydelser, der leveres under modus 3, kan »berøre fælles regler eller ændre deres rækkevidde« som omhandlet i artikel 3, stk. 2, TEUF, skal der henvises til Domstolens faste praksis, hvorefter denne risiko foreligger, når disse forpligtelser er omfattet af de nævnte reglers anvendelsesområde (jf. bl.a. dom af 4.9.2014, Kommissionen mod Rådet, C-114/12, EU:C:2014:2151, præmis 68, udtalelse 1/13 (tredjelandes tiltrædelse af Haagerkonventionen) af 14.10.2014, EU:C:2014:2303, præmis 71, dom af 26.11.2014, Green Network, C-66/13, EU:C:2014:2399, præmis 29, og udtalelse 3/15 (Marrakechtraktaten om adgang til offentliggjorte værker) af 14.2.2017, EU:C:2017:114, præmis 105).
181. Konstateringen af, at der foreligger en sådan risiko, forudsætter ikke, at det område, som de internationale forpligtelser omfatter, og det, som er omfattet af EU-lovgivningen, er fuldstændigt sammenfaldende. Rækkevidden af de fælles EU-regler kan ligeledes berøres eller ændres af disse forpligtelser, når de sidstnævnte henhører under et område, der allerede i vid udstrækning er reguleret af de nævnte regler (jf. udtalelse 1/03 (den nye Luganokonvention) af 7.2.2006, EU:C:2006:81, præmis 126, dom af 4.9.2014, Kommissionen mod Rådet, C-114/12, EU:C:2014:2151, præmis 69 og 70, udtalelse 1/13 (tredjelandes tiltrædelse af Haagerkonventionen) af 14.10.2014, EU:C:2014:2303, præmis 72 og 73, og udtalelse 3/15 (Marrakechtraktaten om adgang til offentliggjorte værker) af 14.2.2017, EU:C:2017:114, præmis 106 og 107).
182. I det foreliggende tilfælde er det område, som omfatter de ovennævnte forpligtelser indeholdt i den påtænkte aftale, i vid udstrækning dækket af de fælles regler, der er fastsat i forordning nr. 4055/86, som regulerer anvendelse af princippet om fri udveksling af tjenesteydelser inden for søtransport mellem medlemsstaterne indbyrdes og mellem medlemsstaterne og tredjelande.
183. Forordningen lader to i artikel 1 definerede kategorier af personer være omfattet af den frie udveksling af internationale søtransporttjenester, nemlig dels statsborgere i en medlemsstat, der er hjemmehørende i en anden medlemsstat end den person, for hvem søtransporten udføres, dels statsborgere i en medlemsstat, der er hjemmehørende i et tredjeland, og rederier, der er etableret i et tredjeland, men kontrolleret af statsborgere i en medlemsstat.
184. EU-lovgiver har ligeledes opstillet et tilknytningskrav, idet denne ved den i forordningens artikel 1, stk. 2, anvendte formulering »for så vidt deres skibe er registreret i denne medlemsstat i overensstemmelse med dennes lovgivning« har bestemt, at statsborgere i en medlemsstat, der opererer fra et hjemsted i et tredjeland, er udelukket fra den frie udveksling af tjenesteydelser, såfremt deres fartøjer ikke fører denne medlemsstats flag (jf. dom af 8.7.2014, Fonnship og Svenska Transportarbetareförbundet, C-83/13, EU:C:2014:2053, præmis 34).
185. Forordning nr. 4055/86 udvider på den således afgrænsede måde den frie udveksling af tjenesteydelser til internationale søtransporttjenester.
186. Forordningen fastsætter desuden i artikel 1, stk. 3, at »artikel [51 TEUF – 54 TEUF] finder anvendelse på de forhold, der er omfattet af denne forordning«.

187. Forordningens artikel 6, stk. 1 og 2, fastsætter desuden følgende:

»1. Hvis en medlemsstats statsborgere eller rederier [...] befinder sig i eller risikerer at komme i en situation, hvor de ikke har faktisk mulighed for at besejle et bestemt tredjeland, underretter den pågældende medlemsstat de øvrige medlemsstater og Kommissionen så hurtigt som muligt.

2. Rådet træffer [...] på forslag af Kommissionen afgørelse om de nødvendige foranstaltninger. Sådanne foranstaltninger kan [...] omfatte forhandlinger om og indgåelse af arrangementer om lastfordeling.«

188. Leveringen af søtransporttjenester mellem Unionen og Republikken Singapore henhører under de fælles regler, der er fastsat ved forordning nr. 4055/86. Disse bevirker bl.a., at såvel de leverandører af disse tjenesteydelser, der har hjemsted i en medlemsstat, som de statsborgere i en medlemsstat, der kontrollerer et rederi beliggende i Singapore, og som leverer sådanne tjenesteydelser ved hjælp af skibe, der fører en medlemsstats flag, indrømmes en i princippet fri adgang til trafikken til og fra dette tredjeland. Derimod indrømmes de leverandører af søtransporttjenester mellem Unionen og det nævnte tredjeland, som ikke opfylder disse tilknytningskrav, ikke en sådan adgang.

189. For så vidt angår søtransporttjenester mellem Unionen og Republikken Singapore berører, eller sågar ændrer, de i den påtænkte aftale indeholdte forpligtelser i betydelig grad rækkevidden af disse fælles regler, som er fastsat ved forordning nr. 4055/86.

190. Det fremgår således af aftalens artikel 8.56, stk. 3, at såvel leverandører af søtransporttjenester med hjemsted i Unionen som statsborgere i en medlemsstat, der kontrollerer et rederi med hjemsted i Singapore, skal have fri adgang til trafikken til og fra dette tredjeland, og dette uden at det kræves af de sidstnævnte, at deres skibe fører en medlemsstats flag. Denne ordning adskiller sig i høj grad fra den ordning, der er fastsat i forordning nr. 4055/86.

191. De regler, som er fastsat i forordningens artikel 6, berøres ligeledes af den påtænkte aftale. Mens det fremgår af denne artikel 6, at Rådet kan tillade forhandlinger om og indgåelse af arrangementer om lastfordeling, hvis en medlemsstats statsborgere eller rederier har svært ved at få adgang til at besejle et tredjeland, fastsætter aftalens artikel 8.56, stk. 4, nemlig en gradvis afskaffelse af sådanne arrangementer.

192. De forpligtelser i den påtænkte aftale, der vedrører søtransporttjenester mellem Unionen og Republikken Singapore, kan følgelig berøre, eller sågar ændre, de fælles regler, der er fastsat i forordning nr. 4055/86, og som finder anvendelse på leveringen af disse tjenesteydelser.

193. Unionens kompetence til at godkende disse forpligtelser er derfor en enekompetence i medfør af artikel 3, stk. 2, TEUF.

194. Det samme gælder nødvendigvis for de forpligtelser, med hvilke det tilsigtes at kombinere adgangen til de nævnte transporttjenester med en fri adgang til de accessoriske tjenesteydelser, der er uløseligt forbundet hermed, og som er opregnet i den påtænkte aftales artikel 8.56, stk. 6, samt i punkt 12 i tillæg 8 A 1, i punkt 17 i tillæg 8-A-2 og 8-A-3 og i punkt 11 i tillæg 8-B-1 i bilagene til aftalens kapitel 8.

– Jernbanetransport

195. Det fremgår af de principper, der er anført i den påtænkte aftales kapitel 8, og som er sammenfattet i denne udtalelses præmis 51, sammenholdt med punkt 11.C i tillæg 8-A-1, med punkt 16.C i tillæg 8-A-2 og 8-A-3 samt med punkt 11.B i tillæg 8-B-1 i bilagene til dette kapitel, at kapitlet liberaliserer de jernbanetransporttjenester mellem Unionen og Republikken Singapore, der leveres under modus 2 og 3.

196. I denne tjenesteydelsessektor forpligter Unionen sig følgelig til at gøre det muligt for tjenesteydere fra Singapore at få adgang til jernbanenettet og jernbanevirksomhed i Unionen og til i givet fald at etablere sig dér under betingelser, som ikke er mindre gunstige end dem, der finder anvendelse på tjenesteydere fra EU. Republikken Singapore forpligter sig på tilsvarende vis over for tjenesteydere fra EU for så vidt angår adgangen til jernbanenettet og jernbanevirksomhed på dens område.
197. De nævnte EU-forpligtelser henhører under et område, der i vid udstrækning er dækket af fælles EU-regler.
198. De ikke mindre gunstige betingelser, som tjenesteydere fra Singapore i overensstemmelse med disse forpligtelser vil blive indrømmet med hensyn til adgang til jernbanenettet og jernbanetransportvirksomhed i EU og med hensyn til etablering dér, svarer nemlig til det område, som reguleres af de i direktiv 2012/34 fastsatte regler om det fælles europæiske jernbaneområde.
199. Det fremgår af syvende betragtning til det på grundlag af artikel 91 TEUF vedtagne direktiv, at »[p]rincippet om fri udveksling af tjenesteydelser bør anvendes på jernbanesektoren, idet der tages hensyn til denne sektors særlige karakteristika«. Det fremgår af det nævnte direktivs artikel 1, at direktivet »finder anvendelse på infrastruktur, der anvendes til [...] jernbanetransport«, og at det bl.a. fastlægger »de regler, der gælder for forvaltningen af jernbaneinfrastruktur og for jernbanetransportaktiviteter, som udøves af jernbanevirksomheder, der er etableret eller etablerer sig i en medlemsstat,« og »de kriterier, der gælder for en medlemsstats udstedelse, fornyelse og ændring af licenser til jernbanevirksomheder, som er etableret, eller som vil etablere sig i Unionen«.
200. Så snart den påtænkte aftale træder i kraft, vil de jernbanetransporttjenester, som tjenesteydere fra Singapore leverer i EU, i overensstemmelse med de af aftalen følgende forpligtelser være omfattet af en adgangs- og etableringsordning, der dels dækker de samme forhold som den ordning, der er indført ved direktiv 2012/34, dels ikke må være mindre gunstig end denne.
201. Således som Domstolen allerede har fastslået, skal en aftale mellem Unionen og et tredjeland, når den fastsætter, at regler, der i vid udstrækning overlapper de fælles EU-retlige regler, som finder anvendelse på fællesskabssituationer, skal finde anvendelse på de i aftalen omhandlede internationale forbindelser, anses for at kunne berøre eller ændre rækkevidden af disse fælles regler. Selv om de nævnte regler ikke strider mod de nævnte fælles regler, kan der nemlig være en indvirkning på indholdet, rækkevidden og den effektive virkning heraf (jf. bl.a. udtalelse 1/03 (den nye Luganokonvention) af 7.2.2006, EU:C:2006:81, præmis 143 og 151-153, udtalelse 1/13 (tredjelandes tiltrædelse af Haagerkonventionen) af 14.10.2014, EU:C:2014:2303, præmis 84-90, og dom af 26.11.2014, Green Network, C-66/13, EU:C:2014:2399, præmis 48 og 49).
202. For så vidt som de i den påtænkte aftale indeholdte forpligtelser vedrørende jernbanetransporttjenester allerede henhører under et område, der i vid udstrækning er omfattet af fælles EU-regler, og for så vidt som rækkevidden af disse kan berøres eller ændres af disse forpligtelser, er Unionens kompetence til at godkende forpligtelserne en enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 2, TEUF.
203. Det samme gælder nødvendigvis for de forpligtelser, med hvilke det tilsigtes at kombinere adgangen til de nævnte transporttjenester med en fri adgang til de accessoriske tjenesteydelser, der er uløseligt forbundet hermed, og som er opregnet i punkt 12 i tillæg 8-A-1, i punkt 17 i tillæg 8-A-2 og i punkt 11 i tillæg 8-B-1 i bilagene til den påtænkte aftales kapitel 8.

– Vejtransport

204. Det fremgår af de principper, der er anført i den påtænkte aftales kapitel 8, og som er sammenfattet i denne udtalelses præmis 51, sammenholdt med punkt 11.D i tillæg 8-A-1, med punkt 16.D i tillæg 8-A-2 og 8-A-3 samt med punkt 11.C i tillæg 8-B-1 i bilagene til dette kapitel, at kapitlet uden begrænsninger liberaliserer de vejtransporttjenester i EU og Singapore, der leveres under modus 2, og at kapitlet i et vist omfang liberaliserer de tjenester, der leveres under modus 3 og 4.
205. Unionen forpligter sig således til at gøre det muligt for tjenesteydere fra Singapore at udøve virksomhed i EU med person- eller godsbefordring på vej under betingelser, der ikke er mindre gunstige end dem, som finder anvendelse på tjenesteydere fra EU. Republikken Singapore forpligter sig på tilsvarende vis over for tjenesteydere fra EU.
206. De nævnte EU-forpligtelser henhører under et område, der i vid udstrækning er dækket af fælles EU-regler.
207. De ikke mindre gunstige betingelser, som tjenesteydere fra Singapore i overensstemmelse med disse forpligtelser vil blive indrømmet med hensyn til levering af vejtransporttjenester i EU, svarer nemlig i vid udstrækning til det område, som reguleres af de fælles regler, der er fastsat i forordning nr. 1071/2009, nr. 1072/2009 og nr. 1073/2009.
208. Disse forordninger, der henhører under den fælles transportpolitik, fastsætter i medfør af deres artikel 1 fælles regler for henholdsvis adgangen til »[vejtransporterhvervet] og udøvelsen af vejtransporterhvervet«, adgangen til »international godskørsel [...] på [EU-]strækninger« og adgangen til »international personbefordring med bus [i EU]«.
209. Så snart den påtænkte aftale træder i kraft, vil de vejtransporttjenester, som tjenesteydere fra Singapore leverer i EU, i overensstemmelse med de i aftalen indeholdte forpligtelser være omfattet af en adgangsordning, der dels dækker de samme forhold som de ordninger, der særligt er indført ved forordning nr. 1072/2009 og nr. 1073/2009, dels ikke må være mindre gunstig end disse.
210. Af de samme grunde, som er anført i denne udtalelses præmis 201, må det fastslås, at sådanne internationale forpligtelser henhører under et område, der i vid udstrækning allerede er omfattet af fælles EU-regler, og at de kan berøre eller ændre rækkevidden af disse.
211. Unionens kompetence til at godkende de forpligtelser, der vedrører tjenesteydelser med vejtransport, er derfor en enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 2, TEUF.
212. Det samme gælder nødvendigvis for de forpligtelser, som vedrører de accessoriske tjenesteydelser, der er uløseligt forbundet med disse transporttjenester, og som er opregnet i punkt 12 i tillæg 8-A-1, i punkt 17 i tillæg 8-A-2 og i punkt 11 i tillæg 8-B-1 i bilagene til den påtænkte aftales kapitel 8.

– Transport ad indre vandveje

213. Transport ad indre vandveje, som finder sted inden for en EU-medlemsstats område eller inden for Republikken Singapores område, er ikke omhandlet i den påtænkte aftale og er derfor i overensstemmelse med den påtænkte aftales artikel 8.7 og 8.12 ikke omfattet af den liberalisering, der er fastsat i aftalens kapitel 8.

214. Transport ad indre vandveje mellem EU-medlemsstaterne er heller ikke liberaliseret, selv om den er nævnt i listen over Unionens specifikke forpligtelser med hensyn til tjenesteydelser leveret under modus 1-3. På grund af de begrænsninger, der er opregnet i punkt 11.B i tillæg 8-A-1 og i punkt 16.B i tillæg 8-A-2 i bilagene til den påtænkte aftale, råder erhvervsdrivende fra Singapore nemlig ikke formelt over en ret til adgang til denne transportvirksomhed.
215. Disse tillæg indeholder navnlig bestemmelser om opretholdelse af nationalitetskrav. Endvidere er 13 medlemsstaters områder udelukket fra den grænseoverskridende levering af disse transporttjenester. Som følge af disse medlemsstaters geografiske beliggenhed er de indre vandveje mellem medlemsstaterne, der ikke berøres af denne udelukkelse, i det væsentlige begrænset til de indre vandveje, som forbinder Tyskland, Østrig, Frankrig, Luxembourg og Nederlandene, samt de indre vandveje, der forbinder Belgien, Frankrig og Nederlandene. Adgangen til disse vandveje er imidlertid allerede fastsat i medfør af gældende aftaler, hvis opretholdelse er udtrykkeligt fastsat i de nævnte tillæg, og uden at der herved er foretaget en udvidelse til fordel for erhvervsdrivende fra Singapore.
216. Det følger heraf, at den i den påtænkte aftale foretagne henvisning til transport ad indre vandveje i bedste fald medfører forpligtelser af en yderst begrænset rækkevidde.
217. Det fremgår af fast retspraksis, at der i forbindelse med vurderingen af arten af kompetencen til at indgå en international aftale ikke skal tages hensyn til de bestemmelser i aftalen, som har en yderst begrænset rækkevidde (jf. bl.a. udtalelse 1/08 (aftaler om ændring af listerne over særlige forpligtelser i henhold til den almindelige overenskomst om handel med tjenesteydelser) af 30.11.2009, EU:C:2009:739, præmis 166 og den deri nævnte retspraksis). I det foreliggende tilfælde skal arten af Unionens kompetence for så vidt angår de i den påtænkte aftales kapitel 8 indeholdte forpligtelser på transportområdet derfor fastlægges under hensyntagen til forpligtelserne vedrørende sø-, jernbane- og vejtransport. Da Unionen af de grunde, som er anført i denne udtalelses præmis 175-212, i henhold til artikel 3, stk. 2, TEUF har en enekompetence til at godkende disse forpligtelser, fører den kumulerede effekt af denne konklusion og af konklusionen i denne udtalelses præmis 69 til, at Unionen har enekompetence med hensyn til det nævnte kapitel 8 i det hele.
218. I modsætning til det, Irland har gjort gældende, bliver denne konklusion ikke bekræftet af den som bilag til EU-traktaten og EUF-traktaten knyttede protokol (nr. 21) om Det Forenede Kongeriges og Irlands stilling for så vidt angår området med frihed, sikkerhed og retfærdighed. I denne henseende bemærkes, at den fælles handelspolitik og den fælles transportpolitik ikke er genstand for den nævnte protokol, og at det er formålet med og indholdet af den pågældende retsakt, som afgør, hvilke protokoller der eventuelt finder anvendelse, og ikke omvendt (jf. analogt dom af 22.10.2013, Kommissionen mod Rådet, C-137/12, EU:C:2013:675, præmis 74 og 75). Da den påtænkte aftale ikke vedrører forhold, der er reguleret i EUF-traktatens tredje del, afsnit V, er den nævnte protokol ikke relevant inden for rammerne af den foreliggende procedure. Det samme gælder for protokol (nr. 22) om Danmarks stilling, der er knyttet som bilag til EU-traktaten og EUF-traktaten, således som Kongeriget Danmark i øvrigt anførte i retsmødet.

Forpligtelserne vedrørende offentlige udbud på transportområdet

219. Som anført i denne udtalelses præmis 77, henhører de i den påtænkte aftales kapitel 10 indeholdte forpligtelser ikke under den fælles handelspolitik, for så vidt som de vedrører offentlige udbud af tjenester med international søtransport, jernbanetransporttjenester, vejtransporttjenester og transporttjenester ad indre vandveje samt offentlige udbud af tjenesteydelser, der er uløseligt forbundet med disse transporttjenester.
220. På denne baggrund skal det efterprøves, om Unionen med hensyn til de forpligtelser, der vedrører disse offentlige tjenesteydelser, råder over en ekstern enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 2, TEUF.

221. Som anført i denne udtalelses præmis 75 og 76, indeholder den påtænkte aftales kapitel 10 en række regler, hvorved det tilsigtes at opstille rammer for offentlige udbud i EU og i Singapore på en sådan måde, at det sikres, at procedurerne for sådanne udbud finder sted under iagttagelse af princippet om forbud mod forskelsbehandling og gennemsigtighedsprincippet.
222. Ved Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/24/EU af 26. februar 2014 om offentlige udbud og om ophævelse af direktiv 2004/18/EF (EUT 2014, L 94, s. 65) og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2014/25/EU af 26. februar 2014 om fremgangsmåderne ved indgåelse af kontrakter inden for vand- og energiforsyning, transport samt posttjenester og om ophævelse af direktiv 2004/17/EF (EUT 2014, L 94, s. 243) er der indført en række fælles regler, der i det væsentlige har til formål at sikre, at tildelingen af offentlige kontrakter på bl.a. transportområdet inden for EU sker i overensstemmelse med disse principper, således som det fremgår såvel af første betragtning til direktiv 2014/24 og artikel 18 heri som af anden betragtning til direktiv 2014/25 og artikel 36 heri.
223. Så snart den påtænkte aftale træder i kraft, vil tjenesteydere fra Singapores adgang til offentlige udbud i EU på transportområdet derfor henhøre under forpligtelser, der dækker det samme område som det, der er reguleret ved direktiv 2014/24 og 2014/25.
224. I overensstemmelse med den retspraksis, hvortil der er henvist i denne udtalelses præmis 201, har Unionen derfor en enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 2, TEUF med hensyn til de i aftalens kapitel 10 indeholdte internationale forpligtelser på området for offentlige udbud af transporttjenester, idet disse forpligtelser henhører under et område, der allerede i vid udstrækning er omfattet af fælles EU-regler, og idet de kan berøre eller ændre rækkevidden af disse.

Forpligtelserne på området for investeringer, der ikke er direkte

225. Af de grunde, som er anført i denne udtalelses præmis 80-109, henhører de i den påtænkte aftales kapitel 9, afdeling A, indeholdte forpligtelser vedrørende beskyttelse af investeringer under Unionens fælles handelspolitik og derfor under sidstnævntes enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF, for så vidt som de vedrører »direkte udenlandske investeringer« – som omhandlet i artikel 207, stk. 1, TEUF – mellem Unionen og Republikken Singapore.
226. Det skal nu fastlægges, om Unionen ligeledes har enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 2, TEUF, for så vidt som den nævnte afdeling A vedrører andre udenlandske investeringer mellem Unionen og det nævnte tredjeland.
227. I denne henseende skal det bemærkes, at udenlandske investeringer, der ikke er direkte, bl.a. kan foretages i form af erhvervelse af selskabsværdipapirer med det formål at investere uden at ville opnå indflydelse på virksomhedens drift og kontrollen med den (såkaldte »porteføljeinvesteringer«), og at sådanne investeringer udgør kapitalbevægelser i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i artikel 63 TEUF (jf. bl.a. dom af 28.9.2006, Kommissionen mod Nederlandene, C-282/04 og C-283/04, EU:C:2006:208, præmis 19, af 21.10.2010, Idryma Typou, C-81/09, EU:C:2010:622, præmis 48, og af 10.11.2011, Kommissionen mod Portugal, C-212/09, EU:C:2011:717, præmis 47).
228. Således som generaladvokaten har anført i punkt 367 i forslaget til afgørelse, udgør andre former for investeringer end erhvervelse af selskabsværdipapirer – såsom visse typer af investeringer i fast ejendom og lån – ligeledes investeringer som omhandlet i den påtænkte aftales kapitel 9 og kan derfor på samme måde som erhvervelse af selskabsværdipapirer indebære kapitalbevægelser eller betalinger.

229. Kommissionen har, idet den i det væsentlige har støttet sig på den retspraksis, hvortil der henvises i denne udtalelses præmis 201, og hvorefter en aftale indgået af Unionen kan »berøre« fælles EU-regler som omhandlet i artikel 3, stk. 2, TEUF, selv om aftalen ikke strider mod disse fælles regler, gjort gældende, at den påtænkte aftales kapitel 9, afdeling A, kan berøre artikel 63 TEUF og derfor henhører under Unionens enekompetence som omhandlet i nævnte artikel 3, stk. 2.
230. Således som Rådet og de medlemsstater, der har indgivet indlæg til Domstolen, har gjort gældende, kan den nævnte retspraksis imidlertid ikke overføres til en situation, hvor den omhandlede EU-regel er en bestemmelse i EUF-traktaten og ikke en regel vedtaget på grundlag af traktaten.
231. For det første finder denne retspraksis, hvis væsentlige indhold kommer til udtryk i det sidste sætningsled i artikel 3, stk. 2, TEUF, nemlig sin oprindelse i dom af 31. marts 1971, Kommissionen mod Rådet (22/70, EU:C:1971:32).
232. I den nævnte doms præmis 17-19 bemærkede Domstolen følgende:
- »17 Navnlig har medlemsstaterne, når Fællesskabet for at gennemføre en fælles politik, der er omhandlet i traktaten, har vedtaget bestemmelser, der under en eller anden form indfører fælles regler, ikke længere ret til individuelt eller kollektivt at indgå forpligtelser med tredjelande, der berører disse regler.
- 18 Efterhånden som sådanne fælles regler vedtages, overtager Fællesskabet nemlig alene beføjelsen til – med virkning for hele anvendelsesområdet for Fællesskabets retsorden – at anerkende og opfylde forpligtelser over for tredjelande.
- 19 Det er følgelig ikke muligt ved gennemførelsen af traktatens bestemmelser at adskille ordningen for de interne fællesskabsforanstaltninger fra ordningen for forbindelserne udadtil.«
233. Det fremgår af disse uddrag af dom af 31. marts 1971, Kommissionen mod Rådet (22/70, EU:C:1971:32), at de bestemmelser i den afledte ret, som Fællesskabet, nu Unionen, gradvist har indført, udgør »fælles regler«, og at Unionen, når den har udøvet sin interne kompetence således, sideløbende skal indrømme en ekstern enekompetence for at undgå, at medlemsstaterne påtager sig internationale forpligtelser, der kan berøre disse fælles regler eller ændre rækkevidden heraf.
234. Det ville udgøre en tilsidesættelse af den begrundelse, der ligger i den regel om ekstern enekompetence, som er indeholdt i dom af 31. marts 1971, Kommissionen mod Rådet (22/70, EU:C:1971:32), som bekræftet af Domstolens senere praksis (jf. bl.a. dom af 5.11.2002, Kommissionen mod Danmark, C-467/98, EU:C:2002:625, præmis 77-80), såfremt rækkevidden af denne regel, der nu er fastsat i artikel 3, stk. 2, sidste sætningsled, TEUF, blev udvidet til at omfatte en situation, der, ligesom det er tilfældet i den foreliggende sag, ikke vedrører regler i afledt ret indført af Unionen inden for rammerne af udøvelsen af en intern kompetence, som den er blevet tillagt ved traktaterne, men en regel i den primære EU-ret vedtaget af disse traktaters ophavsmænd.
235. Henset til EU-traktatens og EUF-traktatens forrang for de retsakter, der er blevet vedtaget på grundlag af disse, bygger disse retsakter – herunder de aftaler, som Unionen indgår med tredjelande – for det andet deres legitimitet på de nævnte traktater, men de kan ikke have en indvirkning på betydningen eller rækkevidden af traktaternes bestemmelser. De nævnte aftaler kan derfor ikke »berøre« regler i den primære EU-ret eller »ændre [disses] rækkevidde« som omhandlet i artikel 3, stk. 2, TEUF.
236. Indgåelsen af en international aftale, i det foreliggende tilfælde med Republikken Singapore, på området for investeringer, der ikke er direkte, har på EU-rettens nuværende udviklingstrin heller ikke »hjemmel i en lovgivningsmæssig EU-retsakt« som omhandlet i nævnte artikel 3, stk. 2.

237. Indgåelsen af en sådan aftale synes, således som Kommissionen udtrykkeligt har anført i sit indlæg indgivet til Domstolen, desuden ikke at være »nødvendig for at give Unionen mulighed for at udøve sin kompetence på internt plan« som omhandlet i nævnte artikel 3, stk. 2.
238. Det følger heraf, at Unionen ikke har enekompetence til at indgå en international aftale med Republikken Singapore, for så vidt som aftalen vedrører beskyttelse af udenlandske investeringer, der ikke er direkte.
239. Unionens indgåelse af en international aftale vedrørende sådanne investeringer kan derimod vise sig at være »nødvendig for i forbindelse med Unionens politikker at nå et af de mål, der er fastlagt i traktaterne«, som omhandlet i artikel 216, stk. 1, TEUF.
240. Det skal særligt bemærkes, at henset til den omstændighed, at den i artikel 63 TEUF fastsatte frie bevægelighed for kapital og betalinger mellem medlemsstaterne og tredjelande ikke formelt kan gøres gældende over tredjelande, kan indgåelsen af internationale aftaler, der bidrager til indførelsen af denne frie bevægelighed på gensidig basis, anses for at være nødvendig for til fulde at gennemføre denne frie bevægelighed, hvilket er et af målene med afsnit IV (»Den frie bevægelighed for personer, tjenesteydelser og kapital«) i EUF-traktatens tredje del (»Interne politikker og foranstaltninger«).
241. Det nævnte afsnit IV henhører under den delte kompetence mellem Unionen og medlemsstaterne i henhold til artikel 4, stk. 2, litra a), TEUF vedrørende det indre marked.
242. Den kompetence – som Unionen er tillagt ved artikel 216, stk. 1, TEUF – til at indgå en aftale, der er »nødvendig for i forbindelse med Unionens politikker at nå et af de mål, der er fastlagt i traktaterne«, er også af delt karakter, for så vidt som artikel 4, stk. 1, TEUF fastsætter, at Unionen »deler kompetence med medlemsstaterne, når traktaterne tildeler den en kompetence, der ikke vedrører de områder, der er nævnt i artikel 3 og 6«, hvilket er tilfældet her.
243. Det følger af denne udtalelses præmis 80-109 og 226-242, at de i den påtænkte aftales kapitel 9, afdeling A, indeholdte forpligtelser henhører under Unionens fælles handelspolitik og derfor under sidstnævntes enekompetence i henhold til artikel 3, stk. 1, litra e), TEUF, for så vidt som de vedrører statsborgere i Singapores direkte udenlandske investeringer i EU og omvendt. Disse forpligtelser henhører derimod under en delt kompetence mellem Unionen og medlemsstaterne i henhold til artikel 4, stk. 1, TEUF og artikel 4, stk. 2, litra a), TEUF, for så vidt som de vedrører andre former for investeringer.
244. Det følger heraf, at afdeling A i det nævnte kapitel i den påtænkte aftale ikke kan godkendes af Unionen alene.
245. Hvad angår denne afdeling A skal der endelig foretages en efterprøvelse af den holdning, som flere medlemsstater har givet udtryk for i forbindelse med deres til Domstolen indgivne skriftlige og mundtlige indlæg, og hvorefter den påtænkte aftales artikel 9.10 hverken kan henføres under Unionens enekompetence eller under en delt kompetence mellem Unionen og medlemsstaterne og derfor alene henhører under medlemsstaternes kompetence.
246. Den nævnte artikel 9.10, der har overskriften »Forhold til andre aftaler«, er den sidste bestemmelse i nævnte afdeling A og fastsætter følgende i stk. 1:
- »Ved denne aftales ikrafttrædelse har de [bilaterale investerings]aftaler mellem Unionens medlemsstater og Singapore, [...] herunder rettigheder og forpligtelser i medfør af disse, ikke længere virkning, og de erstattes og afløses af denne aftale.«

247. Den omstændighed, at Unionen og Republikken Singapore i den påtænkte aftale har indført en bestemmelse, hvoraf det udtrykkeligt fremgår, at de bilaterale investeringsaftaler mellem Unionens medlemsstater og dette tredjeland ophører med at gælde og derfor ikke længere skal medføre nogen rettigheder eller forpligtelser, så snart denne aftale, som er indgået med det nævnte tredjeland på EU-plan, træder i kraft, kan ikke anses for at gøre indgreb i medlemsstaternes kompetencer, i det omfang bestemmelsen vedrører et område, hvor Unionen har en enekompetence.
248. Når Unionen forhandler og indgår en aftale med et tredjeland, der vedrører et område, hvor den allerede er tillagt en enekompetence, træder den nemlig i stedet for sine medlemsstater. I denne henseende bemærkes, at det siden dom af 12. december 1972, *International Fruit Company m.fl.* (21/72-24/72, EU:C:1972:115, præmis 10-18), er ubestridt, at Unionen kan erstatte medlemsstaterne i deres internationale forpligtelser, når medlemsstaterne gennem en af EU's oprettelsestraktater har overdraget Unionen deres kompetencer vedrørende disse forpligtelser, og sidstnævnte udøver disse kompetencer.
249. Det følger heraf, at Unionen siden den 1. december 2009, der er datoen for ikrafttrædelsen af EUF-traktaten, som tillægger Unionen en enekompetence på området for direkte udenlandske investeringer, har kompetence til alene at godkende en bestemmelse, der er indeholdt i en aftale – som den har indgået med et tredjeland – og som fastsætter, at de forpligtelser på området for direkte investeringer, der er indeholdt i bilaterale aftaler, som tidligere er blevet indgået mellem Unionens medlemsstater og dette tredjeland, skal anses for at være erstattet af denne aftale indgået med Unionen, så snart denne træder i kraft.
250. Det skal i denne henseende bemærkes, at det i medfør af artikel 2, stk. 1, TEUF er forbudt for medlemsstaterne at vedtage retsakter, som har retsvirkning på områder henhørende under Unionens enekompetence, medmindre Unionen har bemyndiget dem hertil. Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1219/2012 af 12. december 2012 om indførelse af overgangsordninger for bilaterale investeringsaftaler mellem medlemsstaterne og tredjelande (EUT 2012, L 351, s. 40) bemyndiger ganske vist medlemsstaterne til på strenge betingelser at opretholde eller indgå bilaterale aftaler på området for direkte investeringer med et tredjeland, så længe der ikke mellem Unionen og dette tredjeland er indgået nogen aftale på området for direkte investeringer. Så snart en sådan aftale mellem Unionen og det nævnte tredjeland træder i kraft, ophører denne bemyndigelse imidlertid med at gælde.
251. Følgelig kan den argumentation, hvorefter medlemsstaterne bør have mulighed for, efter ikrafttrædelsen af forpligtelser på området for direkte udenlandske investeringer indeholdt i en aftale indgået af Unionen, at vedtage retsakter, som fastsætter, hvad der skal ske med de forpligtelser på det nævnte område, der er indeholdt i de bilaterale aftaler, som de tidligere har indgået med det samme tredjeland, ikke tiltrædes.
252. Det følger af ovenstående betragtninger, at den påtænkte aftales artikel 9.10, ligesom det er tilfældet for de øvrige bestemmelser i aftalens kapitel 9, afdeling A, henhører under Unionens enekompetence, for så vidt som bestemmelsen vedrører de forpligtelser på området for direkte udenlandske investeringer, der er indeholdt i de bilaterale investeringsaftaler, som er indgået mellem medlemsstaterne og Republikken Singapore.
253. For så vidt som det fremgår af bilag 9-D til den påtænkte aftale, at flere medlemsstater har indgået en bilateral investeringsaftale med Republikken Singapore inden deres tiltrædelse af Unionen, skal det bemærkes, at den ovenfor dragne konklusion ikke ændres af artikel 351 TEUF, hvoraf det fremgår, at »[d]e rettigheder og forpligtelser, der følger af konventioner, som før den 1. januar 1958 eller før tiltrædelsesdatoen for tiltrædende medlemsstaters vedkommende er indgået mellem på den ene side en eller flere medlemsstater og på den anden side et eller flere tredjelande, [ikke berøres] af bestemmelserne i traktaterne«.

254. I denne henseende bemærkes, at artikel 351 TEUF har til formål at gøre det muligt for medlemsstaterne at iagttage de rettigheder, som tredjelande i overensstemmelse med folkeretten er tillagt ved disse tidligere aftaler (jf. for så vidt angår artikel 234 EØF og artikel 307 EF, hvis ordlyd i det væsentlige er gengivet i artikel 351 TEUF, dom af 14.10.1980, *Burgoa*, 812/79, EU:C:1980:231, præmis 8, af 4.7.2000, *Kommissionen mod Portugal*, C-84/98, EU:C:2000:359, præmis 53, og af 3.3.2009, *Kommissionen mod Østrig*, C-205/06, EU:C:2009:118, præmis 33). I det foreliggende tilfælde er det imidlertid uforment at lade medlemsstaterne iagttage de rettigheder, som Republikken Singapore i fremtiden skulle ville påberåbe sig i henhold til de omhandlede bilaterale aftaler. Det fremgår nemlig af den påtænkte aftales artikel 9.10, at dette tredjeland har givet udtryk for et ønske om, at de nævnte bilaterale aftaler ophører med at have virkning ved den nævnte aftales ikrafttrædelse.
255. Selv om det fremgår af samtlige ovenstående betragtninger, at Unionen træder i stedet for medlemsstaterne for så vidt angår de internationale forpligtelser, som er blevet påtaget på områder, der ligesom området for direkte udenlandske investeringer henhører under Unionens enekompetence, forholder det sig ikke desto mindre således, at den påtænkte aftales artikel 9.10 i den affattelse af afdeling A i aftalens kapitel 9, som er blevet fremlagt for Domstolen i forbindelse med den foreliggende udtalelsessag, ligeledes vedrører forpligtelser, som i de bilaterale investeringsaftaler, der er indgået mellem medlemsstaterne og Republikken Singapore, kan vedrøre investeringsformer, som ikke er direkte.
256. Af samtlige de grunde, der er anført i denne udtalelses præmis 245-255, kan det argument, hvorefter en bestemmelse som den påtænkte aftales artikel 9.10 ikke kan være indeholdt i en aftale indgået af Unionen, for så vidt som bestemmelsen henhører under medlemsstaternes enekompetence, ikke tiltrædes. Arten af Unionens kompetence til at godkende nævnte artikel 9.10 svarer til den, der er fastsat i denne udtalelses præmis 243, for så vidt angår godkendelsen af de øvrige bestemmelser i aftalens kapitel 9, afdeling A.

Om kompetencen til at godkende de institutionelle bestemmelser i den påtænkte aftale

Udveksling af oplysninger, underretning, verifikation, samarbejde, mægling og beslutningsbeføjelse

257. Den påtænkte aftale fastsætter en række forpligtelser til og procedurer for udveksling af oplysninger, underretning, verifikation, samarbejde og mægling samt beslutningsbeføjelser. Med henblik herpå fastsætter aftalen en specifik institutionel struktur, der består af Handelsudvalget og fire hertil knyttede specialiserede udvalg, nemlig Udvalget for Handel med Varer, Udvalget for Sundheds- og Plantesundhedsforanstaltninger, Toldudvalget og Udvalget for Handel med Tjenesteydelser, Investeringer og Offentlige Udbud. Oprettelsen af Handelsudvalget og de nævnte specialiserede udvalg er fastsat i henholdsvis artikel 17.1 og 17.2 i aftalen.
258. Den nævnte aftales kapitel 2, der vedrører handel med varer, forpligter i aftalens artikel 2.11 parterne til at underrette Udvalget for Handel med Varer om deres eksportlicensprocedurer og fastsætter fremgangsmåden for besvarelsen af forespørgsler fra den anden part vedrørende import- eller eksportlicensprocedurer.
259. I medfør af aftalens artikel 2.13 og 2.15 skal det nævnte specialiserede udvalg desuden afholde møder efter anmodning fra en af parterne eller Handelsudvalget og overvåge gennemførelsen af dette kapitel, og det nævnte specialiserede udvalg kan ved beslutning ændre bilagene til kapitlet.

260. Den påtænkte aftales kapitel 3, der vedrører afbødende foranstaltninger på handelsområdet, fastsætter i aftalens artikel 3.2, 3.7 og 3.11 den processuelle fremgangsmåde for vedtagelse af antidumping-, udlignings- og beskyttelsesforanstaltninger. Aftalens artikel 3.12 og 3.13 foreskriver konsultationer vedrørende anvendelsen af sådanne foranstaltninger.
261. Den påtænkte aftales kapitel 4, der vedrører tekniske handelshindringer, foreskriver i aftalens artikel 4.4-4.11 udveksling af oplysninger og samarbejde om standarder og overensstemmelsesvurdering med henblik på at lette markedsadgangen. Aftalens artikel 4.12 fastsætter desuden, at parterne ved en beslutning, der træffes af Udvalget for Handel med Varer, kan vedtage enhver gennemførelsesforanstaltning i dette kapitel 4.
262. Den påtænkte aftales kapitel 5, der vedrører sundheds- og plantesundhedsforanstaltninger, fastsætter i aftalens artikel 5.8 og 5.9 den fremgangsmåde, hvorefter en part i sin egenskab af importerende part af varer hidrørende fra den anden part kan foretage verifikationsbesøg hos sidstnævnte eller afkræve oplysninger fra denne.
263. Ved aftalens artikel 5.10 er der endvidere indført regler for samarbejde og accept for så vidt angår fastlæggelse af områder, som afspejler sundhedstilstanden hos de dyr og tilstanden af de planter, der befinder sig dér. Bestemmelsen beskriver de opgaver, som Udvalget for Sundheds- og Plantesundhedsforanstaltninger skal varetage i denne henseende. Andre af de opgaver, som dette udvalg skal varetage, er opregnet i aftalens artikel 5.15 og 5.16.
264. Den påtænkte aftales artikel 5.11 og 5.12 fastsætter forpligtelser til udveksling af oplysninger og underrettelse.
265. Den påtænkte aftales kapitel 6, der vedrører told og handelslettelser, forpligter i aftalens artikel 6.3, 6.4 og 6.11 parterne til at sikre sig, at deres toldmyndigheder samarbejder og udveksler oplysninger, bl.a. med hensyn til toldværdiansættelsen. Kapitlet fastsætter desuden i aftalens artikel 6.17 Toldudvalgets opgaver og tillader parterne at træffe visse beslutninger i dette udvalg.
266. Den påtænkte aftales artikel 7.7 fastsætter et samarbejde inden for rammerne af kapitel 7, der vedrører produktion af vedvarende energi, og muligheden for at vedtage gennemførelsesbeslutninger i Handelsudvalget.
267. Aftalens kapitel 8, der behandler tjenesteydelser, etablering og elektronisk handel, fastsætter i aftalens artikel 8.16, at de kompetente myndigheder i EU og i Singapore skal udarbejde en fælles henstilling vedrørende den gensidige anerkendelse af erhvervsmæssige kvalifikationer og forelægge Udvalget for Handel med Tjenesteydelser, Investeringer og Offentlige Udbud denne henstilling. Kapitlet fastsætter ligeledes et samarbejde på telekommunikationsområdet (artikel 8.48) og på området for elektronisk handel (artikel 8.61).
268. Den påtænkte aftales artikel 9.4, stk. 3, fastsætter, at parterne ved en beslutning, der træffes i Handelsudvalget, kan vedtage, at bestemte former for foranstaltninger – ligesom det er tilfældet for de foranstaltninger, der er opregnet i samme artikels stk. 2 – skal anses for at udgøre en tilsidesættelse af forpligtelsen til at underkaste investeringer henhørende under aftalens kapitel 9 en fair og rimelig behandling.
269. Den påtænkte aftales artikel 10.18-10.20 indeholder bestemmelser om såvel de konsultationer, der kan finde sted i Udvalget om Handel med Tjenesteydelser, Investeringer og Offentlige Indkøb, som de beslutninger, som kan træffes i samme udvalg, vedrørende de forhold, der er reguleret ved kapitel 10 om offentlige udbud.

270. Aftalens kapitel 11, der vedrører intellektuel ejendomsret, fastsætter i aftalens artikel 11.8 et samarbejde mellem organisationerne for kollektiv forvaltning af ophavsrettigheder. Kapitlet tillægger desuden i aftalens artikel 11.23 Handelsudvalget beslutningsbeføjelser og forpligter i aftalens artikel 11.51 og 11.52 parterne til at udveksle oplysninger.
271. Hvad angår den påtænkte aftales kapitel 12, der vedrører konkurrence og beslægtede spørgsmål, fastsætter dette et samarbejde i forbindelse med håndhævelse af parternes lovgivninger (artikel 12.11) og en pligt til høring, når en af disse parter anmoder herom (artikel 12.13).
272. Ved den påtænkte aftales artikel 13.15 er der indført en forpligtelse for parterne til at udpege et kontor til at fungere som kontaktpunkt for den anden part med henblik på gennemførelsen af kapitel 13 om handel og bæredygtig udvikling. Artiklen foreskriver ligeledes oprettelse af et nævn vedrørende handel og bæredygtig udvikling for at føre tilsyn med den nævnte gennemførelse. Artikel 13.16 i dette kapitel fastsætter de opgaver, som disse kontaktpunkter og dette nævn skal varetage i tilfælde af, at parterne er uenige om et spørgsmål i forbindelse med dette kapitel. Det fremgår af kapitlets artikel 13.17, at såfremt nævnet ikke har behandlet et sådant anliggende tilfredsstillende, skal det undersøges af et ekspertpanel. Samme artikel fastsætter den processuelle fremgangsmåde for denne undersøgelse.
273. Andre bestemmelser i den påtænkte aftales kapitel 13 fastsætter adskillige former for samarbejde og udveksling af oplysninger på området for social beskyttelse af arbejdstagere (artikel 13.4) og miljøbeskyttelse (artikel 13.7 og 13.10).
274. Der er ved den påtænkte aftales kapitel 16 blevet indført en mæglingsordning. I medfør af aftalens artikel 13.16 finder denne ordning ikke anvendelse på aftalens kapitel 13. Det nævnte kapitel 16 gør det muligt for parterne at søge gensidigt acceptable løsninger i tilfælde af meningsforskelle om den påtænkte aftales kapitel 2-12.
275. De bestemmelser og de ordninger, der er anført i denne udtalelses præmis 257-274, har til formål at sikre, at den påtænkte aftales materielle bestemmelser er effektive, ved i det væsentlige at indføre en organisk struktur, samarbejdsformer, forpligtelser til udveksling af oplysninger og bestemte beslutningsbeføjelser.
276. Domstolen har allerede haft lejlighed til at fastslå, at Unionens kompetence til at påtage sig internationale forpligtelser omfatter kompetencen til at lade disse ledsage af institutionelle bestemmelser. Den omstændighed, at de er indeholdt i aftalen, har ingen indvirkning på arten af kompetencen til at indgå aftalen. Bestemmelserne har nemlig en accessorisk karakter og er derfor omfattet af den samme kompetence, som de materielle bestemmelser, de ledsager, henhører under (jf. i denne retning bl.a. udtalelse 1/76 (aftale om oprettelse af en europæisk oplægningsfond for flod- og kanalskibsfart) af 26.4.1977, EU:C:1977:63, præmis 5, og udtalelse 1/78 (international overenskomst om naturgummi) af 4.10.1979, EU:C:1979:224, præmis 56, samt dom af 22.10.2013, Kommissionen mod Rådet, C-137/12, EU:C:2013:675, præmis 70 og 71).
277. For så vidt som det fremgår af denne udtalelse, at samtlige materielle bestemmelser i den påtænkte aftales kapitel 2-8 og 10-13 henhører under Unionens enekompetence, henhører de bestemmelser, der er omhandlet i denne udtalelses præmis 258-267 og 269-273, ligeledes herunder af den grund, som er anført i den foregående præmis i nærværende udtalelse. Det samme gælder for den påtænkte aftales kapitel 17, for så vidt som kapitlet vedrører »Handelsudvalget«, »Udvalget for Sundheds- og Plantesundhedsforanstaltninger« og »Toldudvalget«.
278. Den påtænkte aftales artikel 9.4, stk. 3, som er omhandlet i denne udtalelses præmis 268, udgør en del af aftalens kapitel 9, afdeling A, og er derfor omfattet af de konstateringer, der er foretaget i denne udtalelses præmis 243 og 244.

279. Såvel den påtænkte aftales kapitel 16, der vedrører mæglingsordninger, som de institutionelle og de afsluttende bestemmelser – med undtagelse af de i aftalens kapitel 17 indeholdte bestemmelser om »Handelsudvalget«, »Udvalget for Sundheds- og Plantesundhedsforanstaltninger« og »Toldudvalget« – vedrører bl.a. bestemmelserne i aftalens kapitel 9, afdeling A, og kan af de grunde, der er anført i nærværende udtalelses præmis 243 og 244, derfor ikke indgås af Unionen alene. Det samme gælder endvidere for den påtænkte aftales kapitel 1, for så vidt som kapitlet fastsætter genstanden for og formålene med aftalen i det hele og derfor bl.a. vedrører aftalens kapitel 9, afdeling A.

Gennemsigtighed

280. Den påtænkte aftales kapitel 14, der har overskriften »Gennemsigtighed«, fastsætter regler, som finder anvendelse på de områder, der er omhandlet i aftalens øvrige kapitler, med forbehold af de mere specifikke bestemmelser om gennemsigtighed, som er indeholdt i de sidstnævnte kapitler.
281. Ved de i dette kapitel indeholdte forpligtelser forsikrer parterne for det første, at enhver alment gældende foranstaltning, der er knyttet til et aspekt, som er omfattet af den påtænkte aftale, er klar og nemt tilgængelig, og at der bliver fastsat en tilstrækkelig periode mellem offentliggørelsen og ikrafttrædelsen af en sådan foranstaltning (artikel 14.3). Parterne forpligter sig dernæst til at lette kommunikationen om alle handelsanliggender i tilknytning til denne aftale ved hver især at udpege kontaktpunkter og ved at besvare visse former for anmodninger om oplysninger (artikel 14.4). Parterne forsikrer endelig, at enhver procedure, der bliver gennemført inden for rammerne af den nævnte aftale, og som berører den anden parts personer, varer eller tjenesteydelser, sker i overensstemmelse med princippet om god forvaltningsskik og kan være genstand for et søgsmål ved en upartisk og uafhængig retsinstant (artikel 14.5-14.7).
282. Disse forpligtelser finder anvendelse på de foranstaltninger, som parterne træffer på de i den påtænkte aftales kapitel 2-13 omhandlede områder. De regler om gennemsigtighed, som de ledsages af, har til formål at sikre, at disse kapitlers materielle bestemmelser er effektive. Disse regler er derfor accessoriske og er omfattet af den samme kompetence som den, de nævnte materielle bestemmelser henhører under. For så vidt som disse materielle bestemmelser i det omfang, der er angivet i denne udtalelses præmis 243, henhører under en kompetence, som Unionen deler med medlemsstaterne, kan den påtænkte aftales kapitel 14 ikke godkendes af Unionen alene.
283. De specifikke regler om gennemsigtighed, der vedrører et enkelt af kapitlerne 2-8 og 10-13 i den påtænkte aftale, såsom de specifikke regler indeholdt i aftalens artikel 4.8, 6.15, 8.17, 8.45, 12.9 og 13.3, henhører derimod under Unionens enekompetence.
284. For så vidt som en række medlemsstater har gjort gældende, at de nævnte regler om gennemsigtighed henhører under medlemsstaternes enekompetence vedrørende administrative eller retslige procedurer, idet de forpligter myndighederne i Unionen, herunder medlemsstaternes myndigheder, til at iagttage princippet om god forvaltningsskik og princippet om en effektiv domstolsbeskyttelse, skal det blot bemærkes, at de regler, der er indeholdt i den påtænkte aftales kapitel 14 og i de bestemmelser, som er anført i denne udtalelses foregående præmis, ikke indeholder nogen forpligtelse vedrørende den administrative eller retslige organisation i medlemsstaterne, men afspejler den omstændighed, at såvel Unionen som medlemsstaterne ved anvendelsen af aftalen skal iagttage de almindelige EU-retlige principper og de grundlæggende EU-retlige rettigheder, såsom princippet om god forvaltningsskik og princippet om en effektiv domstolsbeskyttelse. Nævnte kapitel 14 kan derfor ikke anses for at gøre indgreb i medlemsstaternes enekompetencer.

Tvistbilæggelse

– Tvistbilæggelse mellem investorer og stater

285. Således som det fremgår af den påtænkte aftales artikel 9.11, stk. 1, er der ved aftalens kapitel 9, afdeling B, indført en ordning til bilæggelse af »tvist[er] mellem en klager i en af parterne og den anden part vedrørende behandling, som påstås at være en overtrædelse af bestemmelserne i afdeling A (Investeringsbeskyttelse), og denne overtrædelse angiveligt medfører tab eller skade for klageren eller dennes lokalt etablerede virksomhed«.
286. Det fremgår af aftalens artikel 9.11, stk. 2, litra a) og e), at såvel Unionen som EU-medlemsstater kan være parter i disse tvister i egenskab af indklagede, uanset om Unionen har udpeget dem som sådan i medfør af aftalens artikel 9.15, stk. 2, eller om de skal udpeges i henhold til aftalens artikel 9.15, stk. 3.
287. Såfremt en tvist ikke i medfør af den påtænkte aftales artikel 9.12 eller 9.13 kan bilægges i mindelighed eller gennem konsultationer, kan den pågældende investor i overensstemmelse med aftalens artikel 9.15 fremsende en meddelelse om sin hensigt om at indbringe kravet til voldgift. Aftalens artikel 9.16, stk. 1, fastsætter, at den nævnte investor efter udløbet af en periode på tre måneder fra denne fremsendelse af meddelelsen kan »forelægge [kravet] en af [de] tvistbilæggelsesordninger«, der er opregnet i bestemmelsen.
288. Den påtænkte aftales artikel 9.16, stk. 2, bestemmer, at samme artikels stk. 1 »gælder som indklagedes godkendelse af indbringelse af et krav til voldgift«.
289. Aftalens artikel 9.17 opregner samtlige de betingelser, som skal være opfyldt for at kunne indbringe et krav til voldgift. Det fremgår af artiklens stk. 1, litra f), at en af disse betingelser er, at klageren »tilbagetrækker alle verserende klager, der er forelagt en national retsinstans, vedrørende samme behandling, som påstås at være i strid med bestemmelserne i afdeling A (Investeringsbeskyttelse)«.
290. Uanset det i denne udtalelses præmis 30 anførte tilkommer det Domstolen at udtale sig om arten af kompetencen til at indføre en sådan tvistbilæggelsesordning. Selv om det i denne henseende er korrekt, at den påtænkte aftale, således som det fremgår af aftalens artikel 9.17, ikke udelukker muligheden for, at en tvist mellem en investor fra Singapore og en medlemsstat kan indbringes for den nævnte medlemsstats domstole, forholder det sig ikke desto mindre således, at der her kun er tale om en mulighed, som gives til den sagsøgende investor.
291. Sidstnævnte kan nemlig i henhold til aftalens artikel 9.16 henvise tvisten til voldgift, uden at den nævnte medlemsstat kan gøre indsigelse herimod, idet medlemsstaten i overensstemmelse med aftalens artikel 9.16, stk. 2, anses for at have givet sin godkendelse i denne henseende.
292. En sådan ordning, der fjerner tvister fra medlemsstaternes retslige kompetence, kan imidlertid ikke være rent accessorisk som omhandlet i den retspraksis, hvortil der er henvist i nærværende udtalelses præmis 276, og kan derfor ikke indføres uden medlemsstaternes samtykke.
293. Det følger heraf, at godkendelsen af den påtænkte aftales kapitel 9, afdeling B, ikke henhører under Unionens enekompetence, men under en delt kompetence mellem Unionen og medlemsstaterne.

– Tvistbilæggelse mellem parterne

294. Formålet med den påtænkte aftales kapitel 15 er at forebygge og bilægge eventuelle tvister mellem parterne. Det fremgår af den påtænkte aftales artikel 15.2, at kapitlet finder anvendelse på »enhver uenighed om fortolkningen og anvendelsen af bestemmelserne i denne aftale, medmindre andet udtrykkeligt er angivet«.

295. Som anført i denne udtalelses præmis 154, finder den tvistbilægelsesordning, der er fastsat i den påtænkte aftales kapitel 15, ikke anvendelse på aftalens kapitel 13. Denne ordning kan derimod finde anvendelse mellem parterne med henblik på at løse uenigheder vedrørende navnlig fortolkningen og anvendelsen af de materielle bestemmelser i den påtænkte aftales kapitel 2-12.
296. Den påtænkte aftales artikel 15.4 fastsætter, at såfremt det ikke er lykkedes parterne at løse deres tvist gennem konsultationer, kan den klagende part anmode om, at der nedsættes et voldgiftspanel. Det fremgår af aftalens artikel 15.19, at enhver kendelse fra et sådant panel er bindende for parterne.
297. Den påtænkte aftales artikel 15.21 bestemmer, at sagsøgeren kan undlade at anvende denne tvistbilægelsesordning og i stedet indbringe sagen for WTO, idet det bemærkes, at når en sag er blevet anlagt i henhold til en af de to tvistbilægelsesordninger, der således er tilgængelige, kan en sag med samme genstand ikke anlægges i henhold til den anden ordning.
298. Hvad angår Unionens kompetence til at godkende det nævnte kapitel 15 bemærkes indledningsvis, at Unionens kompetence i internationale forhold og dens kompetence til at indgå internationale aftaler nødvendigvis omfatter en adgang til, at Unionen kan forpligte sig til at respektere afgørelser fra en retsinstant, der oprettes eller udpeges ved sådanne aftaler, for så vidt angår fortolkningen og anvendelsen af deres bestemmelser (udtalelse 1/91 (EØS-aftalen – I) af 14.12.1991, EU:C:1991:490, præmis 40 og 70, udtalelse 1/09 (aftale om indførelsen af en fælles patentdomstolsordning) af 8.3.2011, EU:C:2011:123, præmis 74, og udtalelse 2/13 (Den Europæiske Unions tiltrædelse af den europæiske menneskerettighedskonvention) af 18.12.2014, EU:C:2014:2454, præmis 182).
299. På samme måde omfatter Unionens kompetence til at indgå internationale aftaler nødvendigvis en adgang til, at Unionen kan forpligte sig til at respektere afgørelser fra et organ, der uden formelt at være en retsinstant i det væsentlige varetager retslige funktioner, såsom det tvistbilægelsesorgan, som blev oprettet inden for rammerne af WTO-overenskomsten.
300. Som anført i denne udtalelses præmis 30 og 290, vedrører den foreliggende sag ikke spørgsmålet, om den påtænkte aftales bestemmelser er forenelige med EU-retten.
301. I modsætning til det, der var tilfældet i de udtalelsessager, hvortil der henvises i denne udtalelses præmis 298, er det derfor uforholdsmæssigt at efterprøve, om den tvistbilægelsesordning, som er fastsat i den påtænkte aftales kapitel 15, opfylder de kriterier, der er fastsat i disse andre udtalelser, og navnlig kriteriet om iagttagelse af EU-rettens autonomi.
302. Idet denne aftales kapitel 15 vedrører tvister mellem Unionen og Republikken Singapore vedrørende fortolkningen og anvendelsen af aftalen, vedrører den foreliggende udtalelse heller ikke spørgsmålet om Domstolens kompetence hvad angår bilægelse af de tvister inden for EU, der vedrører fortolkningen af EU-retten (jf. bl.a. for så vidt angår denne kompetence dom af 30.5.2006, Kommissionen mod Irland (MOX-anlægget), C-459/03, EU:C:2006:345, præmis 132, og udtalelse 1/09 (aftale om indførelsen af en fælles patentdomstolsordning) af 8.3.2011, EU:C:2011:123, præmis 78)..
303. Det skal inden for rammerne af den foreliggende sag blot bemærkes, at den tvistbilægelsesordning, der er fastsat i det nævnte kapitel, udgør en del af de institutionelle rammer for den påtænkte aftales materielle bestemmelser. For så vidt som denne ordning vedrører tvister mellem Unionen og Republikken Singapore, kan den i modsætning til den i den påtænkte aftales kapitel 9, afdeling B, indeholdte ordning til bilægelse af tvister mellem investorer og stater ikke fjerne tvister fra den kompetence, som er tillagt medlemsstaternes eller Unionens domstole. På denne baggrund finder den retspraksis, hvortil der henvises i denne udtalelses præmis 276, anvendelse.
304. De tvister, der er omfattet af nævnte kapitel 15, kan bl.a. vedrøre bestemmelserne i den påtænkte aftales kapitel 9, afdeling A. Følgelig kan nævnte kapitel 15 af de samme grunde, som er anført i nærværende udtalelses præmis 243 og 244, ikke godkendes af Unionen alene.

Besvarelse af anmodningen om udtalelse

305. Det følger af samtlige ovenstående betragtninger, at den påtænkte aftale henhører under Unionens enekompetence med undtagelse af følgende bestemmelser, der henhører under en delt kompetence mellem Unionen og medlemsstaterne:
- bestemmelserne i afdeling A (Investeringsbeskyttelse) i aftalens kapitel 9 (Investeringer), for så vidt som disse vedrører investeringer mellem Unionen og Republikken Singapore, der ikke er direkte
 - bestemmelserne i afdeling B (Tvistbilæggelse mellem investorer og stater) i nævnte kapitel 9 og
 - bestemmelserne i den nævnte aftales kapitel 1 (Mål og generelle definitioner), 14 (Gennemsigtighed), 15 (Tvistbilæggelse), 16 (Mæglingsordning) og 17 (Institutionelle, almindelige og afsluttende bestemmelser), for så vidt som disse kapitler vedrører bestemmelserne i nævnte kapitel 9, og for så vidt som de sidstnævnte bestemmelser henhører under en delt kompetence mellem Unionen og medlemsstaterne.

Domstolen (plenum) afgiver herefter følgende udtalelse:

Frihandelsaftalen mellem Den Europæiske Union og Republikken Singapore henhører under Unionens enekompetence med undtagelse af følgende bestemmelser, der henhører under en delt kompetence mellem Unionen og medlemsstaterne:

- **bestemmelserne i afdeling A (Investeringsbeskyttelse) i aftalens kapitel 9 (Investeringer), for så vidt som disse vedrører investeringer mellem Unionen og Republikken Singapore, der ikke er direkte**
- **bestemmelserne i afdeling B (Tvistbilæggelse mellem investorer og stater) i nævnte kapitel 9 og**
- **bestemmelserne i den nævnte aftales kapitel 1 (Mål og generelle definitioner), 14 (Gennemsigtighed), 15 (Tvistbilæggelse), 16 (Mæglingsordning) og 17 (Institutionelle, almindelige og afsluttende bestemmelser), for så vidt som disse kapitler vedrører bestemmelserne i nævnte kapitel 9, og for så vidt som de sidstnævnte bestemmelser henhører under en delt kompetence mellem Unionen og medlemsstaterne.**

Lenaerts Tizzano Silva de Lapuerta

Ilešič Bay Larsen von Danwitz

Da Cruz Vilaça Juhász Berger

Prechal Vilaras Regan

Rosas Borg Barthet Malenovský

Bonichot Arabadjiev Toader

Šváby Jarašiūnas Fernlund

Vajda Biltgen Jürimäe

Lycourgos

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 16. maj 2017.

A. Calot Escobar K. Lenaerts

Justitssekretær Præsident